279 - JAARGANG 28 NUMMER 2 - 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD - VERSCHIJNT 10x PER JAAR

NIEUW!

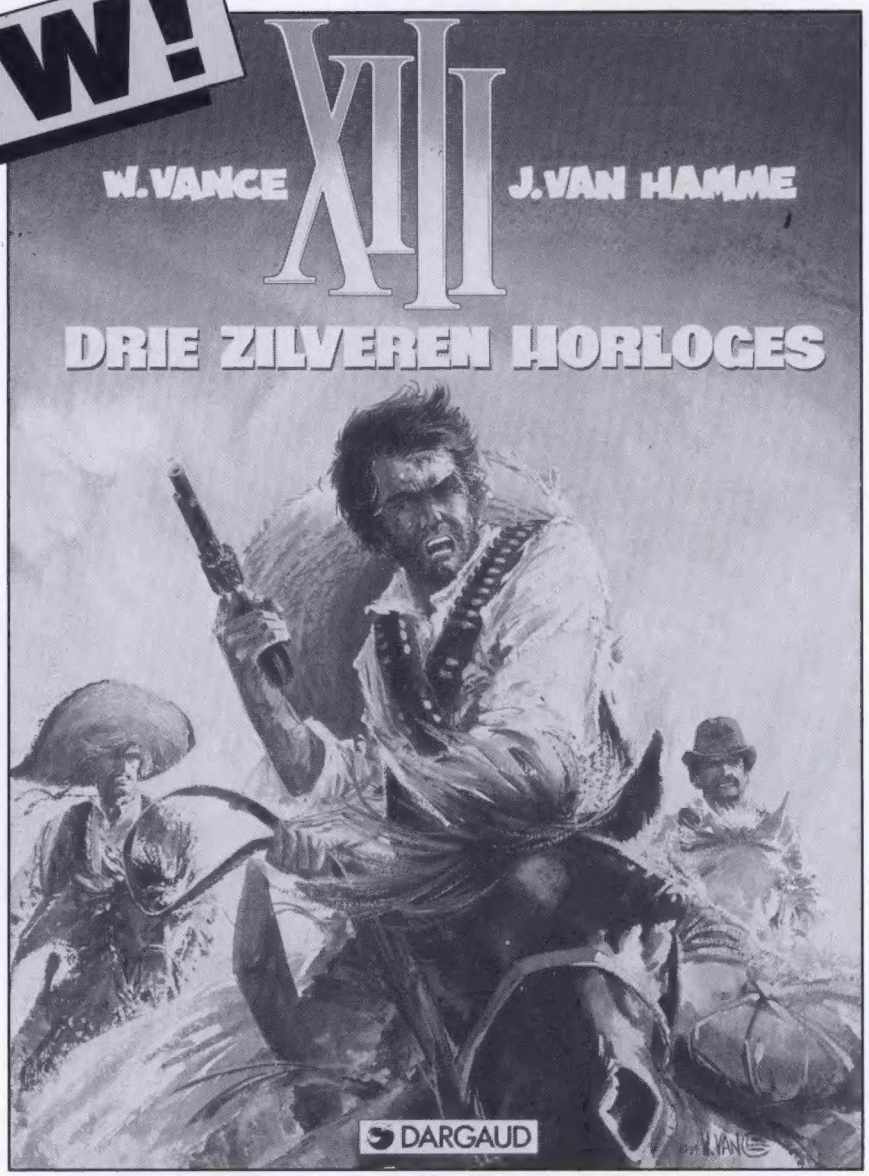

DRIE ZILVEREN HORLOGES
HET ELFDE DEEL VAN XIII

In dit **nieuwe album** van **XIII** brengen scenarist **Jean van Hamme** en tekenaar **William Vance** de lezer terug naar het verleden.
Naar 1898, wanneer drie jonge Ieren emigreren naar Amerika... Naar de Mexicaanse Burgeroorlog... Naar een schat van goud... Naar drie zilveren horloges die zouden kunnen leiden naar deze schat...
En in het heden doet Maria, de president van Costa Verde, een beroep op **XIII** voor een actie tegen een opstandige kolonel...
Stamt Jason af van een van die drie jonge Ierse emigranten?

Drie Zilveren Horloges. Een nieuw, spectaculair en intrigerend verhaal in de serie **XIII**! Weer wordt een stukje aan de puzzel van het onbekende levensverhaal van Jason toegevoegd.
Vanaf 16 maart overal te koop voor **fl. 9,50**.
Voor verzamelaars is er, voor **fl. 85,00**, een **luxe editie** met een genummerde en gesigneerde zeefdruk op de markt.

XIII

Distributie: Betapress B.V.

STRIP SCHRIFT

Jaargang 28 maart 1995 nummer 2 (279)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Olav Beemer, Léon Bijnsdorp, Ben Bits, Ruud Booms, Michel Clessens, Ton Immel, Theo Keijzer, Arnel Lefevere, Johan Ligger, Bert van der Meij, Jean-Marie Mievis, Jeroen Mirck, Rob van der Nol, Stefan Rutten, Peter de Smet, Joost Swarte, Noël Ummels, Ted Verschoor, Rudy Vrooman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs f 59,50 / Bfr.1190
Leden van Het Stripschap f 2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-623 08 64, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag
Enrique Romero

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Ooit geprobeerd het Kuifje-verhaal De Zonnetempel te lezen zonder eerst kennis te hebben genomen van de inhoud van De 7 kristallen bollen? De lezers van het AD wagen een poging. Móeten een poging wagen. Na de laatste afleveringen te hebben gepubliceerd van de strips January Jones en Dirkjan begon de krant op 23 februari met De Zonnetempel. Nog afgezien van het feit dat het AD hiermee zéér vernieuwend bezig is, wordt de strip ook nog eens – in z'n geheel – gereproduceerd uit het album, waardoor van de lettering niet méér overblijft dan wat bibberige lijntjes. En dit moet een klassekrant worden? Als het zó moet, dan hebben wij liever 'Miranda, prinses van de Onderwereld' terug. In zwart/wit. Alstublieft, meneer Van Dijk?!

WEGENS EEN KLEINE ONENIGHEID
MET HET STRIPINFORMATIEBLAADJE ZOZOLALA
OMTRENT HET NIET WILLEN PUBLICEREN VAN
OUWE PINGUIN-GRAPPEN, PUBLICEREN VAN
EN EEN FINANCIEEL GUL, WARM & BOVENAL RUIMHARTIG
AANBOD VAN STRIPSCHRIFT MET BETREKKING TOT PUBLIKATIE
VAN DIEZELFDE OUWE PINGUINGRAPPEN,
HEB IK DE EER U EEN PRIMEURTJE TE
MOGEN AANBIEDEN:
"OUWE PINGUÏNGRAPPEN" - NO 1. !!!
SAM EN MOOS LOPEN DOOR DE.... HOE HEET DIE STRAAT NOU OOK ALWEER?...
LEIDSE DWARSSTRAAT?
NEE, DIE BIJ DE DAM UITKOMT....
ROKIN?
DAMSTRAAT?...

Inhoud

3 OUWE PINGUINGRAPPE No.1 – BERT VAN DE
4 **PETER O'DONNELL** Rob van der Nol
11 **BITS & PIECES** Ben Bits
11 **AGENDA**
12 **ENRIQUE ROMERO** Theo Keijzer
19 **GUMMBAH** Jeroen Mirck
20 **BRIEVEN**
22 **STRIPDOCUMENTATIECENTRUM ROTTERDAM** Léon Bijnsdorp
24 **BRUNO DI SANO** Jean-Marie Mievis
26 **BOEKEN**
29 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
30 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

Brighton, het Scheveningen van Engeland. De pier, of beter gezegd pieren, want het zijn er twee, liggen er vredig bij onder de brandende zon. Het is opmerkelijk rustig in de badplaats, want op het moment dat ik er ben, staken de Britse spoorwegen elke week minimaal een dag. Veel mensen zijn blijkbaar bang dat er geen trein meer naar huis zal rijden.
Zoiets zou Modesty en Willie nooit tegenhouden. Doorzetten is het enige dat ze kennen, al is de situatie nog zo uitzichtloos.
Ik ben hier om een bezoek te brengen aan één van de meest gevierde Engelse schrijvers: *Peter O'Donnell*.

PETER O'DONNELL

door
ROB VAN DER NOL

O'Donnell begon zijn carrière in de jaren vijftig als schrijver van scenario's voor stripverhalen, maar ook van tientallen vervolgverhalen voor weekbladen. Hij schreef verhalen over cowboys, piraten, romances en wat er die week ook maar nodig was. Zijn bekendste creatie uit die tijd is *Romeo Brown*, een strip die hij samen met **Jim Holdaway** maakte.
Begin jaren zestig zou zijn carrière een drastische wending krijgen. Hij creëerde een heldin en een held die hem rijkdom en wereldfaam zouden bezorgen: Modesty Blaise en Willie Garvin.
Modesty (of Miranda zoals ze in Nederland heet) en Willie zijn over de hele wereld bekend geworden. Momenteel zijn ze erg populair in Zuid-Amerika en Scandinavië.
Naast een kleine tachtig stripverhalen schreef O'Donnell ook nog eens elf romans en een bundel met korte verhalen over dit duo. Ook deze boeken verschenen over de hele wereld, in meer dan vijftien talen. In O'Donnells boekenkast zag ik exemplaren in het Frans, Afrikaans en Hindi.
Omdat het huis van O'Donnell nogal een eind van het station ligt, had hij mij geadviseerd een taxi te nemen, iets wat ik niet erg vond, want ook in Brighton rijden van die prachtige Engelse taxi's.
Het hierna volgende interview vond plaats in O'Donnells statige, prachtig ingerichte Regency-huis.

Hoe kwam u op het idee voor Modesty Blaise**?**

Peter O'Donnell: Het was in het begin van de jaren zestig. Ik schreef al jaren stripverhalen over grote, sterke helden, zoals *Garth* in *The Daily Mirror*, en *Tug Transom*, de kapitein van een koopvaardijschip, in *The Daily Sketch*. Daarnaast schreef ik verhalen voor damesbladen en het leek me een goed idee om die twee samen te voegen tot een stripverhaal waarin een vrouw alle dingen kan doen, waartoe mannelijke helden in staat zijn. Het was alleen maar een algemene gedachte, hoor.
Op een gegeven moment werd ik door de stripredacteur van de Express-groep gebeld en deze vroeg me of ik een strip voor hen wilde schrijven. Ik vroeg hem wat voor strip ze wilden hebben en toen antwoordde hij – heel sluw overigens – dat ze de strip wilde hebben die ik altijd al had willen schrijven. Toen begon ik dus aan *Modesty Blaise*. Die

naam had ik toen nog niet, maar ik had al wel een achtergrond voor haar.
In 1942 was ik sergeant in het Britse leger. We waren ergens in het noorden van Perzië gestationeerd, omdat men verwachtte dat het Duitse leger daar via de Kaukasus binnen zou trekken om de olievelden te veroveren. Ik was verantwoordelijk voor een draagbare zender. We bivakkeerden bij een klein riviertje, het was maar een halve meter diep, dat uit de bergen kwam. Ondanks dat het bloedheet was, was het water ijskoud. Er waren veel vluchtelingen die voor het Duitse leger uitvluchtten, zowel kinderen als volwassenen.
Op een dag zagen we een barrevoets meisje van tien, hooguit twaalf jaar. Op haar hoofd droeg ze een bundel en ik veronderstel dat daarin alles zat wat ze bezat. Ze was niet erg donker van tint; ze kon geen Arabische zijn, maar ze had wel donker haar. Op een veilige afstand hield ze halt – ze was heel argwanend. Ze zette haar bundel op de grond en ging de rivier in om zich te wassen. Wij zaten net de een of andere hutspot te eten, van dat typische legervoedsel. Dus ik zei tegen een van de jongens: 'Laten we haar ook wat geven.' Toen die soldaat naar haar toe liep, graaide ze haar spullen bij elkaar en ging er vandoor. We hebben het eten een paar meter verder langs de rivier, op een veilige afstand, voor haar neergezet en haar met gebaren te kennen gegeven dat ze het kon pakken en opeten. Dat deed ze dan ook en toen ze klaar was, maakte ze het bord en de mok waarin we haar thee hadden gegeven keurig schoon. Ze deed haar handen tezamen en maakte een kleine buiging om ons te bedanken. Vervolgens hebben we een paar blikken met voedsel voor haar neergezet, wederom op een veilige afstand. Ze zal wel geen blikopener gehad hebben, maar ik ben ervan overtuigd dat ze ze open gekregen heeft. Toen ze de blikken had gepakt en in haar bundel had gestopt, dankte ze ons nogmaals met een kleine buiging en vertrok langs de rivier in de richting van de woestijn. Ze liep als een prinses; kaarsrecht en onbevreesd. Ik vroeg me af wat er van dit kind moest komen. Ze zal nu zestig, vijfenzestig zijn, als ze nog leeft. Ik hoop dat ze een goed leven heeft gekregen; ik vind dat ze dat wel verdiende.
Toen ik dus twintig jaar later een achtergrond voor *Modesty Blaise* moest creëren, moest ik aan dit kind denken.

Hoe heeft u haar naam **verzonnen? (modesty betekent bescheidenheid. RvdN)**
Dat kostte me wel veel moeite. Ik was al een heel eind met het eerste verhaal gevorderd, maar ik had nog steeds geen goede naam bedacht. Toen ik bezig was met het scenario voor een andere strip, moest ik het woord modestly tikken, maar toen ik het tikte vergat ik de l en toen stond er modesty. Ik besefte gelijk dat dit de perfecte naam was voor mijn nieuwe heldin. Tezelfdertijd herlas ik een aantal van de sagen rond Koning Arthur, je weet wel over de Ronde Tafel en Merlijn de Tovenaar. De leraar die Merlijn zijn toverkunsten had geleerd, heette Blaise en die naam heb ik toen gekozen als haar achternaam.

Eén van de speciale ingrediënten in de Modesty-verhalen zijn de schurken**. Er zijn alledaagse schurken, maar af en toe zijn er ook van die schitterende, compleet gestoorde boeven bij, zoals The Reverent Uriah Crisp, The Hammer of the Lord, in de roman** Dragon's Claw**. Hoe verzint u die schurken? Hebben ze een aardje naar hun vaartje?**
Nee hoor, dat denk ik niet. Ik kan je eigenlijk niet vertellen, hoe ik ze verzin. Ik weet dat ik af en toe zeer interessante schurken bedenk met eigenaardige eigenschappen. Voor de tweede roman –*Sabre-tooth*– heb ik De Tweeling bedacht. Een Siamese tweeling die een gloeiende hekel aan elkaar hadden. Ze waren bij de geboorte van elkaar gescheiden, maar individueel konden ze niet functioneren. Ze waren dus met een lederen harnas aan de schouders weer aan elkaar vastgemaakt. Ik kan je echt niet vertellen hoe ik die twee verzonnen heb, want ik weet het niet. Ik heb er eigenlijk ook nooit over nagedacht hoe ik ze verzin. Ik heb dat bewust nooit geanalyseerd. Ik ben bang dat als ik het helemaal voor mezelf ga uitpluizen, ik er het inventieve uithaal en alles plat en eentonig wordt. Dat zou ik niet willen. Ik schrijf gewoon uit m'n zelf, uit mijn gevoel.

Ook de misdaden **in uw verhalen zijn meestal niet alledaags. Enkele kan ik me nog wel voorstellen, zoals in** The Impossible Virgin **waarin Modesty een ingemetselde safe steelt ...**
... door de muur eromheen weg te slopen en dan de safe mee te nemen.

Zoiets kan ik nog wel zien gebeuren, maar soms komt u toch met een soort misdaad op de proppen, die ik niet kan verzinnen.
Ook dat kan ik niet verklaren, omdat ik het niet weet. Toen ik dat met die kluis bedacht, was dat geen standaard-inbraakmethode. Ik heb dan ook een beetje een ongemakkelijk gevoel als ik bedenk dat dit in Engeland tegenwoordig een veel voorkomende methode is. We hebben hier wat we noemen ramraiders. Die rijden in het holst van de nacht met een vrachtwagen door de gevel van een gebouw, pakken de safe en nemen het hele ding mee. Ik hoop dat ik daar niet voor verantwoordelijk ben, maar ja, je weet maar nooit.
Wat de andere misdaden betreft, daar kan ik echt niets over zeggen. Dat is gewoon een denkproces.

Maar u heeft geen plakboek met kranteknipsels van 'nog eens te gebruiken misdaden'.
Nee, hoor. Dat zou ik eigenlijk wel moeten hebben, tenminste, als ik op een goed georganiseerde manier zou schrijven.

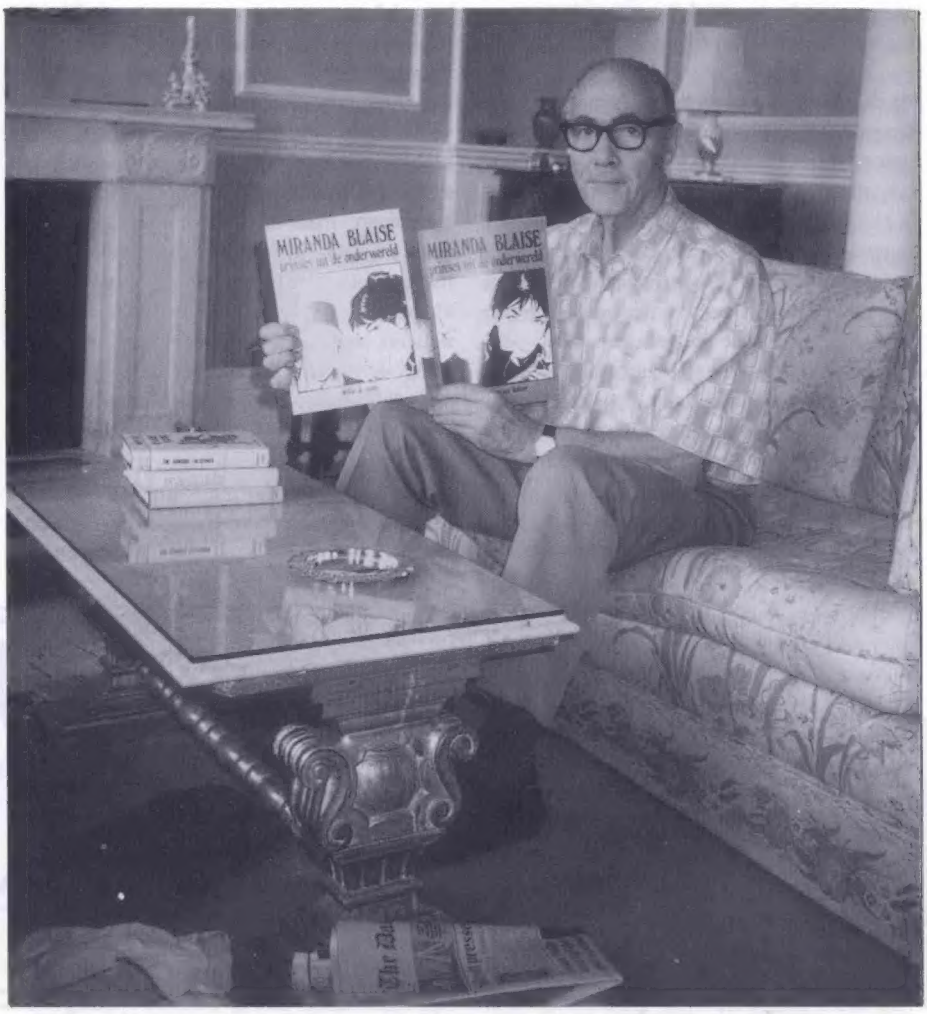

FOTO ROB VAN DER NOL

Ik begin bijna al mijn verhalen met de vragen: 'Wie zijn mijn schurken?' en 'Wat zijn ze aan het doen?' Modesty en Willie reageren namelijk alleen maar op misdaad. Zelf beginnen ze niets. Ze zoeken geen problemen; ze proberen die te vermijden. Ik moet dus bedenken welke schurkerij er aan de gang is; wie en wat erachter zit en vervolgens een manier om Willie en Modesty ermee in contact te brengen. Bij voorbeeld een schurk die Modesty's goede vriend Sir Gerald Tarrant probeert te vermoorden; dáár reageren Modesty en Willie dan op.

Een paar maanden geleden zag ik een documentaire op tv over The Beatles**. Aan het woord was** *Paul McCartney*, **die zijn druggebruik aan het eind van de jaren zestig, begin jaren zeventig verdedigde, door te zeggen dat het gebruiken van drugs in die tijd heel normaal was en dat niemand doorzag dat het gevaarlijk was. Toch laat u Modesty al in de jaren zestig hard optreden tegen drugdealers. U voerde als het ware uw eigen** kruistocht **tegen drugs.**

Inderdaad, dat deed ik en zal ik ook blijven doen. Ik denk dat drugs erg gevaarlijk zijn. Dat is volgens mij ook wel bewezen. Okay, The Beatles gebruikten marihuana en daar hebben ze blijkbaar geen schade aan over gehouden. Maar druggebruikers zijn geleidelijk overgegaan op zwaardere middelen, zoals LSD. Dat is vernietigend spul. Ik voerde inderdaad een kruistocht tegen de drugcultuur van het begin van de jaren zestig en voer nog steeds een strijd tegen drugs.

Maar u doorzag toen dus al het gevaar **van drugs. Volgens McCartney wist men niet beter. Was er iemand in uw naaste omgeving die problemen met drugs had?**

O nee, zeker niet. Ik denk dat ik ermee ben opgevoed dat dit soort dingen gevaarlijk waren. Het verruimen van je geest met drugs was gewoon verkeerd; je moest gewoon gebruiken waarmee je geboren bent. Van elke vorm van kunstmatige uitbreiding zou je alleen maar beschadigingen overhouden. Ik denk dat The Beatles net zo goed hadden kunnen zijn – en ze waren goed – zonder gebruik van drugs.

In de verhalen, zowel in de strip als in de romans, zitten nogal wat technische **zaken. Hoe komt u aan al die technische kennis?**

Je moet alles heel nauwkeurig onderzoeken. Bij voorbeeld in de roman *A taste for Death* zijn twee scherm-duels. Eén is een schijngevecht tussen Modesty en haar leraar, en de andere is een gevecht op leven en dood, dat in een amfitheater plaatsvindt. Ik kan zelf niet schermen, maar ik heb er wel de nodige boeken over. Ik heb toen een gevecht samengesteld dat volgens mij wel aardig klopte. Ik wist wel dat één en ander niet zou deugen, maar je moet een basis hebben, zodat iemand daar commentaar op kan leveren. Ik ben toen naar een schermschool gegaan en heb ze uitgelegd wat de bedoeling was. Zij hebben er toen twee meesterschermers bij gehaald. Die hebben het scenario gelezen en daar commentaar op gegeven. Dit kon wel, en dat kon weer helemaal niet, en het zou misschien wel aardig zijn als ik zus of zo deed. Ik heb daar natuurlijk aantekeningen van gemaakt en ben dat thuis gaan verwerken.

Met de nieuwe versie ben ik weer naar diezelfde mensen gegaan. Die hebben toen hun uitrusting aangetrokken en hebben, met mijn tekst in hun hand, het gevecht nagespeeld. Er waren nog één of twee kleine foutjes, maar verder was het perfect. Zo onderzoek ik dus alles.

Naast de stripverhalen van Modesty schreef u ook nog elf romans en een bundel met vijf korte verhalen. Dat is iets totaal anders dan strips.

O, zeker. Ik begon met Modesty als strip in 1962. De eerste afleveringen verschenen in de krant in mei 1963. Al binnen een jaar was er belangstelling vanuit de filmhoek en de uitgeverswereld.

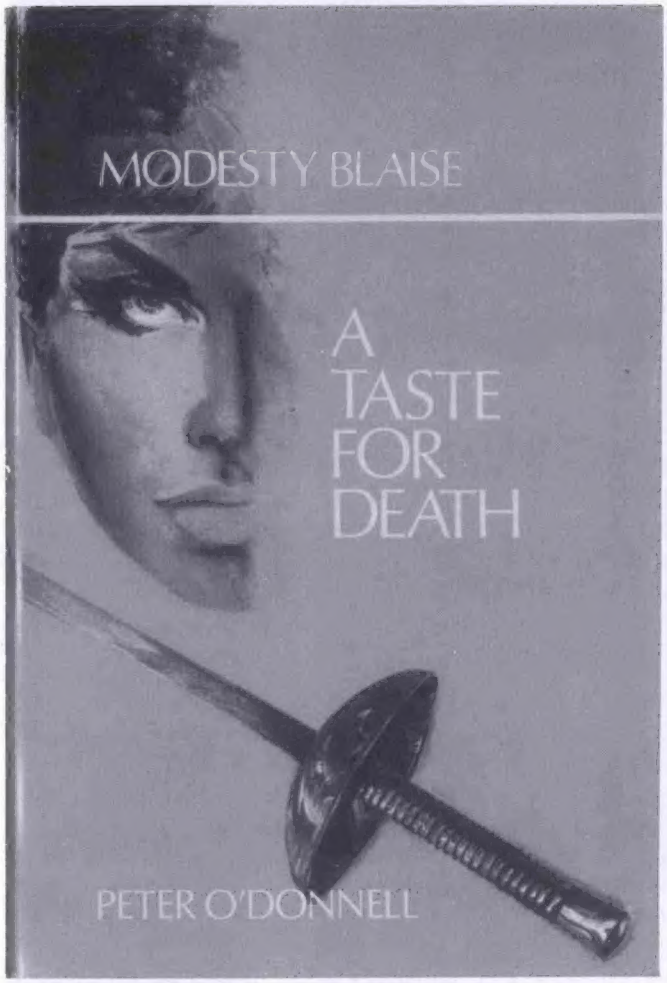

***Links*, Alles moet kloppen in O'Donnells boeken. Voor *A taste for death* benaderde hij twee meesterschermers om zich te documenteren.**
***Rechts*, Uitgaven Titan Books, 1985 en 1987. Beide omslagen zijn van John M. Burns.**
***Onder*, *Miranda Blaise, prinses uit de onderwereld*, getekend door Jim Holdaway.**
***Rechtsonder*, Illustratie van Jim Holdaway bij een kort verhaal van Peter O'Donnell.**

VERDORIE, HOU OP, PRINSES. M'N HOOFD VALT ER BIJNA AF.
WE ZIJN TE PAKKEN GENOMEN, WILLIE – IK DOOR NEP AGENTEN IN EEN POLITIEWAGEN.
IK OOK! IK WEET 'T WEER. ZE ZEIDEN DAT JE IN 'T ZIEKENHUIS LAG... TOEN STAPTE IK IN DE WAGEN EN... ER GEBEURDE IETS.
'N GASPISTOOL?
INDERDAAD.
IK VRAAG ME AF WIE ONS MOET HEBBEN... EN WAAROM?
2081

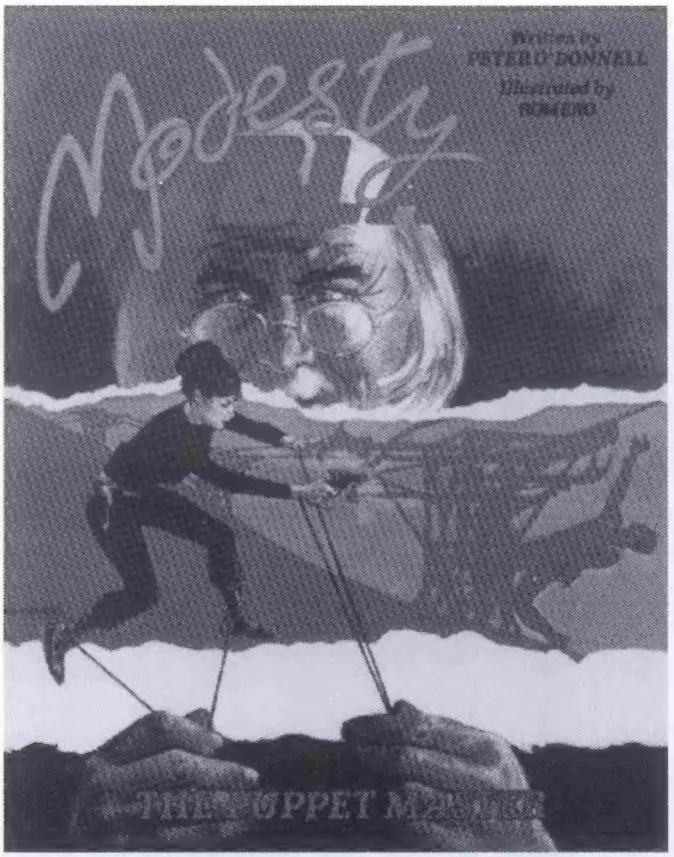

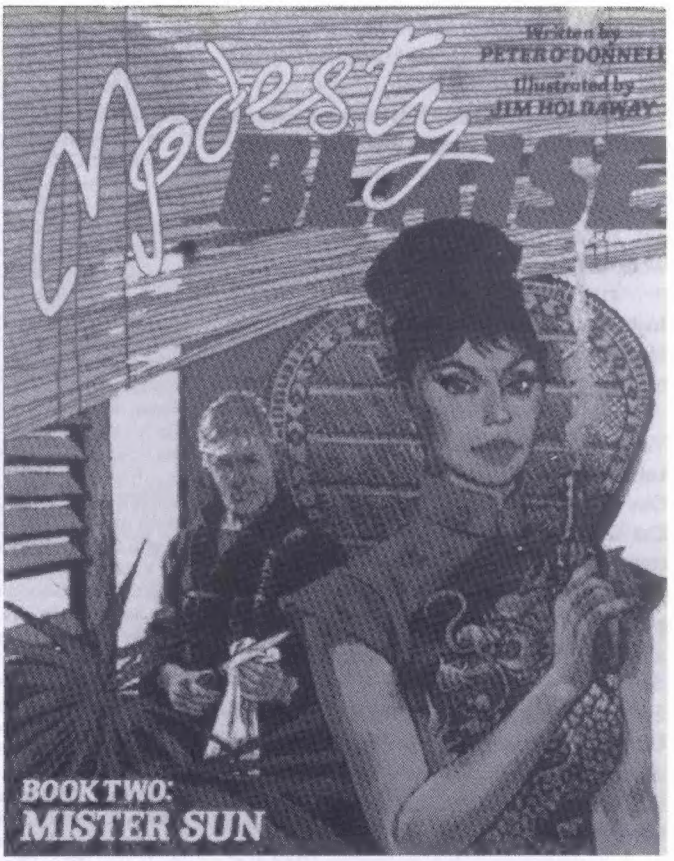

Een filmagent nam contact met me op en dat bleek toevallig iemand te zijn waarmee ik in het leger heb gezeten. Ik schreef voor hem het filmscenario. Door allerlei wisselingen zou uiteindelijk maar één zin uit mijn versie het witte doek halen. Voor mij was de film dan ook een teleurstelling, nee beter gezegd, een ramp. Hoe dan ook, nu er een film aankwam, was er belangstelling voor de exploitatie daarvan, paperbackuitgaven van het verhaal en zo. De filmmaatschappij wilde in het contract vastleggen dat zij het recht had om er een andere schrijver bij te halen om boeken te schrijven. Toen heb ik gezegd, dat als er iemand verhalen van Modesty zou schrijven, ik dat moest zijn.

Er waren verschillende uitgevers die me wilden contracteren; ik heb toen gekozen voor Souvenir Press dat werd gerund door **Ernest Hecht**. Het is één van de weinige zelfstandige uitgeverijen die we hier in Engeland hebben. Het was een heel persoonlijke keuze. Ik heb groot respect voor Ernest en daarom besloot ik om mijn boek bij hem onder te brengen.

Ik moest toen het eerste boek in vijf maanden schrijven. Dat is me uiteindelijk ook gelukt, omdat ik het script voor de film al klaar had. Het kwam eerst in een gebonden editie op de markt en toen de film uitkwam, verscheen het ook in paperback. Het was een groot succes.

Zo begon ik dus met het schrijven van boeken. En toen ik er eenmaal mee begonnen was, ben ik ermee doorgegaan. De eerste vier, vijf jaar die daarop volgden, leverde ik elk jaar een nieuw boek af. Daarna ben ik ze om het jaar gaan schrijven.

Maar een boek schrijven is een compleet andere discipline **dan het schrijven van een strip ...**

... Oh zeker.

Welke van de twee prefereert u?

Dat is heel simpel. Als ik een strip aan het schrijven ben, dan zou ik willen dat ik een boek aan het schrijven was en als ik een boek aan het schrijven ben, dan zou ik willen dat ik met een strip bezig was. Elk heeft zijn eigen

problemen. In een roman heb je veel meer armslag. Je kunt in de hoofden van je personages kruipen en beschrijven wat ze denken; je kunt hun karakter meer 'vlees' geven; je kunt de achtergronden veel beter beschrijven, maar tot op zekere hoogte is het wel veeleisend.

In de strip moet je veel gefragmenteerder te werk gaan; je kunt de 'grond' alleen maar op een paar plaatsen aantippen. Een voordeel is dat je niet alles tot in detail hoeft te omschrijven. Het volstaat om tegen de tekenaar te zeggen: de scène speelt zich af bij een kasteel in Ierland, gelegen aan een meer – of een loch, zoals de Ieren het zouden noemen. Je doet er dan wat documentatie bij en de tekenaar doet de rest.

Als ik met een strip bezig ben, heb ik wel vaak, dat ik denk, kon ik dit of dat nou maar wat meer uitwerken of kon ik nu maar laten zien wat er in Modesty's of Willies hoofd omgaat, in plaats van vastgebakken te zitten aan drie plaatjes per aflevering. Ik heb dus eigenlijk geen directe voorkeur voor strip of roman. Ik denk dat de romans me de grootste voldoening geven.

Maar u bent gestopt **met het schrijven van romans. Waarom bent u dan niet gestopt met de strip en doorgegaan met de romans?**

Een roman eist veel meer van je. Het duurt veel langer. Een strip schrijf ik in drie maanden, dat is te overzien. Ik kan, als ik bezig ben, het einde zien. Bij een roman heb ik aanzienlijk meer tijd nodig. Een ander punt is dat de personages en het verhaal zich veel meer in je vastzetten. Wanneer ik aan het einde van de dag ophield, bleven ze bij me. Ik stond ermee op en ik ging ermee naar bed.

Hoe vond u dan de tijd **om romans te schrijven?**

Ik zorgde altijd eerst dat ik met de scenario's voor de strip ver vooruit was. Dan had ik twee, drie maanden om aan m'n roman te werken. Dan moest ik weer stoppen en weer een voorsprong nemen op de scenario's van de strip om vervolgens weer aan

m'n boek te kunnen gaan werken. Ik heb nooit in één keer een boek kunnen schrijven.

Toen de strip begon, werd ze getekend door *Jim Holdaway*. **Hoe is die** samenwerking **tot stand gekomen?**
Jim en ik werkten al een kleine zeven jaar aan een andere strip, en ik kende hem en zijn werk dus erg goed.

In 1970 stierf hij plotseling ...
Hij was net in de veertig. Stierf aan een hartverlamming. Dat was een hele klap.

Toen moest u op zoek naar een andere tekenaar.
Dat was een zaak voor *The Evening Standard*. Dat is de krant die de strip als eerste publiceert. Het is hun taak om voor een tekenaar te zorgen. De redacteuren daar hebben toen proef-scenario's gestuurd aan een aantal agenten, die het weer aan hun tekenaars doorgaven.
Eén van die agenten kwam met werk van **Enrique Romero**. Dat hebben we met z'n allen bekeken en we waren het erover eens dat hij geschikt was voor de taak. En hij werd het dus.

Maar er was een klein probleem **volgens mij. Hij komt uit Barcelona, spreekt geen Engels en u geen Spaans ...**
Dat klopt. De stripredacteur zei toen ook tegen me, dat hij hoopte dat ik op één lijn met hem kon komen. Nu schrijf ik zeer gedetailleerde scripts; met andere woorden, ik zorg ervoor dat de tekenaar niet hoeft te denken: wat bedoelt hij hier in hemelsnaam mee? De tekenaar moet duidelijkheid hebben of een bepaalde auto een oude lelijke eend moet zijn, of een open limousine. Ik probeer zo veel mogelijk alle details te beschrijven.

U schrijft uw scripts dus meer als een roman.

Rechts, Modesty Blaise is in vele landen populair, tot in Zuid-Afrika toe. *Linksonder*, Voor een vrouwelijk publiek schrijft O'Donnell onder de naam Madeleine Brent. *Rechtsonder*, In het midden van de jaren zeventig ontwikkelde Peter O'Donnell het idee om naast een dagstrip ook een weekstrip te maken van Modesty Blaise. Voor het tekenwerk trok hij Neville Colvin aan, die een twaalftal stroken tekende van het proefverhaal *The scarlet maiden*. Verder dan die twaalf stroken kwam het project niet. Toen Colvin in 1980 de dagstrip overnam, vroeg hij aan O'Donnell of deze de plot van het Scarlet maiden-verhaal kon hergebruiken. Het leek hem een prettig verhaal om te tekenen. O'Donnell stemde toe en aldus ontstond de tweede versie van dit verhaal. De stroken van de weekstrip werden nimmer gepubliceerd. Dit is de (vermoedelijk) vierde strook.

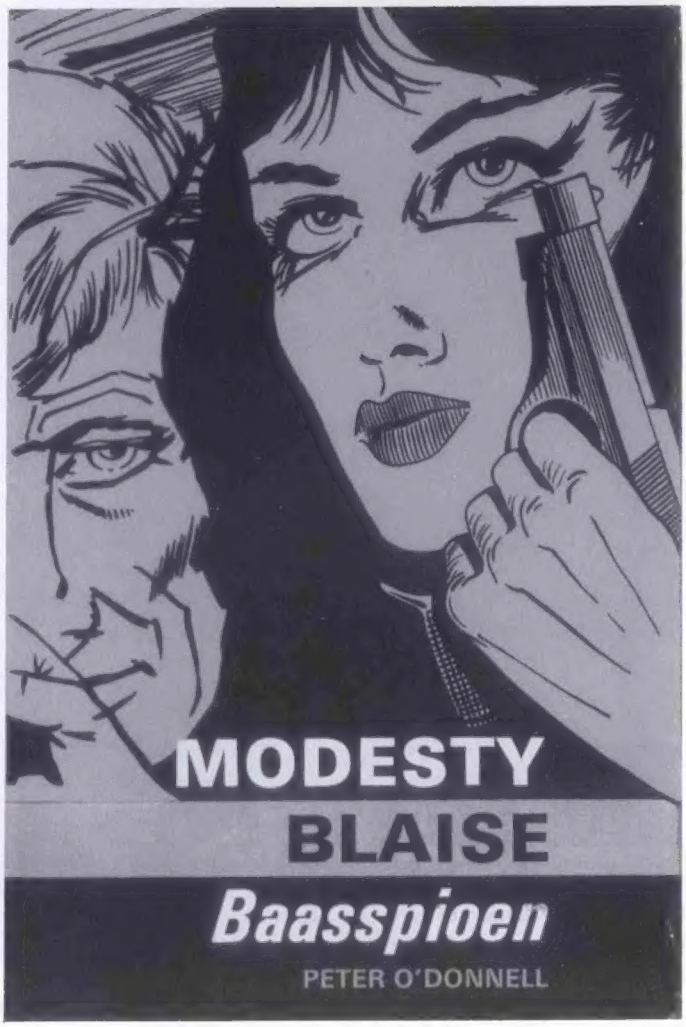

Inderdaad. En ik probeer er zoveel mogelijk aan te denken dat Enrique een Spanjaard is. Hij heeft waarschijnlijk wel veel documentatie, maar het feit blijft, dat het voor hem moeilijker is om een Engelse taxi te tekenen dan dat dat voor een Engelse tekenaar zou zijn. Ik probeer zo veel mogelijk aan dat soort dingen te denken en moeilijkheden te vermijden. De samenwerking tussen ons is erg goed.

Maar u hebt nooit Spaans geleerd en hij nooit Engels.
Ik denk dat hij meer van het Engels begrijpt dan hij laat merken.

Maar hij kan niet de telefoon pakken en zeggen: 'Hé, jij wil nu wel dit of dat, maar dat kan helemaal niet.'
Ik ga er prat op dat dat me nog nooit overkomen is, met welke tekenaar dan ook. Ik kan zelf niet tekenen, maar als ik een scenario schrijf, dan maak ik tekeningen van de stroken. Dan weet ik precies wat de problemen voor de tekenaar zijn en dan kan ik ook bepalen hoe groot een balloon zal zijn. Het is me dus nog nooit gebeurd dat de tekenaar me belde en zei: 'Dit is onmogelijk.' Bij voorbeeld twee verdwijnpunten in een tekening.
In twee gevallen nam de dame die mijn teksten in het Spaans vertaalt, contact met me op. Ze faxte me een keer en zei dat Enrique zich afvroeg of de mensen in het verhaal waar hij aan bezig was – het verhaal speelde in Madagascar – allemaal kleurlingen moesten zijn, of dat er ook blanken tussen zaten. Dat was een detail dat ik helemaal over het hoofd had gezien.

Is er geen cultureel **verschil? Romero denkt Spaans en 'ziet' bij alles een Spaans beeld, terwijl de strip er toch Engels uit moet zien.**

Enrique houdt dat goed in de gaten. Bij auto's, bij voorbeeld, let hij er altijd goed op dat het stuur aan de goede kant zit, afhankelijk van het land waar het verhaal zich afspeelt. Soms zijn er wel eens kleine dingen. Er was eens een scène die zich afspeelde in East End, één van de armere wijken van Londen. Modesty en Willie gaan daar naar een huis en dat had er dus klein en onaantrekkelijk uit moeten zien. Enrique maakte er een soort van villa van. Hij had het wel kunnen hertekenen, maar ik heb het maar zo gelaten. Enrique is een aardige vent en een groot artiest. Ik ben blij met hem te werken.

Toch stopte hij op een gegeven moment met Modesty.

Hij had toen ook een strip van zichzelf: *Axa*. Het lukte hem gewoon niet om twee strips tegelijkertijd draaiende te houden. Het was gewoon teveel. Hij kwam dus achter met Modesty en toen hebben ze bij *The Evening Standard* besloten een ander te zoeken.

Toen kwamen ze met **John Burns** op de proppen. Ik vind dat John goed werk leverde, maar het publiek was er niet tevreden mee. Er kwamen veel klachten en daarom besloot men opnieuw op zoek te gaan naar een andere tekenaar. **Patrick Wright** heeft ook nog anderhalf verhaal gedaan, maar ook dat beviel niet.

Uiteindelijk heeft **Neville Colvin** de penseel overgenomen en hij heeft vijftien verhalen gemaakt. Toen besloot hij te stoppen met tekenen en is met pensioen gegaan.

Tegen die tijd stopte **Romero** met *Axa*. Hij was dus weer beschikbaar en ze hebben hem toen gevraagd of hij Modesty weer wilde overnemen. Dat heeft hij gelukkig gedaan.

Maar was het niet jammer dat hij überhaupt gestopt was. Heeft u niet geprobeerd hem over te halen met Axa **te stoppen in plaats van met** Modesty**?**

Nee, zoiets zou ik nooit doen. Hij is een artiest en *Axa* was zijn eigen creatie. Ik zou hem nooit kunnen vragen met zijn eigen werk te stoppen.

Schrijft u een verhaal helemaal voordat het naar de tekenaar gaat?

Zeker, ik schrijf het hele verhaal. Er loopt nu een verhaal in de krant en dat heeft nog wel even te gaan. Hier heb ik een pakket met daarin het scenario voor het volgende verhaal met daarbij alle benodigde documentatie. Dat hoef ik pas over een week of zes in te leveren. In de krant stond vorige week aflevering 8500 en ik ben al over de 8700. Ik loop dus flink voor.

Illustratie van Jim Holdaway bij een kort verhaal van Peter O'Donnell.

Doordat ik op die manier werk kom ik nooit vast te zitten. Ik zit natuurlijk weleens vast, maar dan kan ik daar rustig over denken en terug gaan in het verhaal, zodat ik de mogelijkheden voor Willie en Modesty kan creëren om zichzelf weer te bevrijden.

Heeft u naast Modesty Blaise **nog andere dingen geschreven?**

Ik heb het scenario voor een film geschreven. Er is een boek van **H. Rider Haggard** getiteld *She*. Daar is een film van gemaakt en ik ben toen gevraagd om het vervolg te schrijven. Ik ben niet zo gek op het schrijven van filmscenario's. Het werk is wel leuk, maar de hele rompslomp eromheen is vreselijk:

Ik heb dus geschreven voor film en ik heb een toneelstuk geschreven, dat redelijk succesvol was. Het enige waar ik niet voor geschreven heb is de radio.

Ik heb ook nog wel andere romans geschreven.

In 1970 vroeg **Ernest Hecht** me of ik ook niet wat boeken voor een vrouwelijk publiek wilde schrijven. Ik voelde daar wel wat voor en we spraken af dat ik vier hoofdstukken zou schrijven. Als het wat zou worden, dan zou ik het boek afmaken en er voor betaald worden. Werd het niets, dan zouden we het geheel gewoon vergeten.

Ik had dus die eerste vier hoofdstukken ingeleverd en was het al helemaal vergeten toen Hecht me een maand of drie later belde en zei dat er een Amerikaanse uitgever langs was geweest. Deze was geïnteresseerd in mijn manuscript. Omdat hij een beetje verward sprak, vroeg ik hem beleefd welk manuscript hij bedoelde ...

Hij vertelde dat die uitgever de hoofdstukken in het vliegtuig had gelezen en hem direct had gebeld toen zijn vliegtuig weer in Amerika was geland. Hij had er tienduizend voor over. Dat was veel geld in die tijd en ik vroeg uiteraard aan Hecht wat hij had geantwoord. Ik kreeg toen zo'n typisch zakenmannenantwoord: 'Is dat in dollars of in ponden?'

Ik moest toen dus de rest van het verhaal, dat overigens *Tregaron's Daughter* heet, afmaken. Maar ik had geen idee waar het verhaal heen moest. Ik had gewoon maar wat geschreven.

In overleg met Hecht besloot ik het boek onder pseudoniem te laten verschijnen. Ik koos voor de naam **Madeleine Brent**, dat heeft dezelfde initialen als *Modesty Blaise*.

Alle verhalen spelen zich af aan het begin van deze eeuw. Ik wilde wel eens iets anders dan het heden beschrijven. Ik koos ervoor de verhalen in de eerste persoon te schrijven. Ze gaan allemaal over meisjes van een jaar of achttien, negentien.

Ik dacht dat het typisch het soort boek was dat door vrouwen zou worden gelezen. Toch heb ik, of beter gezegd Madeleine Brent, veel brieven van mannen gehad.

Dat ik Brent was, moest een geheim blijven. Dat is me altijd aardig gelukt. De enigen die het wisten, waren uiteraard ikzelf, mijn vrouw, mijn dochters, mijn uitgever en zijn secretaresse. Het was wel heel ingewikkeld.

Zo had ik bij mijn Amerikaanse uitgeverij een redactrice waarmee ik zo'n twintig jaar heb gecorrespondeerd. Onze brieven begonnen altijd met 'Beste Madeleine' en 'Beste Sally'.

Helemaal ingewikkeld werd het toen Madeleine Brent een prijs won. Dat was de *Roman-*

ON HOLIDAY IN THE CARIBBEAN, MODESTY AND WILLIE INVESTIGATE AN OLD WRECK... AND FIND A FREAK AIRLOCK
MUST VE 'APPENED WHEN SHE TURNED OVER... MAYBE THE CARGO OF COTTON STOPPED ANY LEAKS... WE'RE BREATHING AIR A CENTURY OLD!
AND NONE TOO SWEET—USE YOUR SCUBA, WILLIE LOVE
QUITE A CURIOSITY... LET'S NOT MENTION THIS TO JACKO
SURE—HE'LL ONLY START RUNNING TOURIST TRIPS DOWN 'ERE
YOU DON'T WANT A LOT OF SWINGERS TRAMPING AROUND, DO YOU, MATEY?
JUST OLD ADMIRALTY CHARTS... MIGHT BE A LOG-BOOK AROUND... WORTH ANOTHER VISIT SOMETIME

tic Novelists' Association Award voor het jaar 1978. Ik kreeg hem voor mijn vierde boek, *Merlin's Keep*. Ik kon de prijs natuurlijk niet zelf in ontvangst nemen.

U had toch een blonde pruik op kunnen zetten ...

Hahaha, dat zou misschien hebben gewerkt ... Toevallig zou ik in de periode dat de prijs zou worden uitgereikt in Mexico zijn en m'n uitgever heeft dan ook bekend gemaakt dat mevrouw Brent helaas niet kon komen omdat ze in Mexico was. Iemand van de uitgeverij heeft toen de prijs voor me in ontvangst genomen. Ik kreeg een zilveren beker, die ik het volgende jaar weer in moest leveren. Laatst is de prijs weer uitgereikt, en tegenwoordig is er een prijs van vijfduizend pond aan verbonden. Kijk, daar heb je tenminste nog wat aan.

Het heeft me altijd verbaasd dat ik die prijs won. Mijn boeken waren helemaal niet zo romantisch. Er werd niemand gekust voor, pak 'm beet, pagina honderdvijftig. Ik denk dat de mensen die van de Modesty-boeken houden, de Brent-boeken ook zullen waarderen. Er zit hetzelfde soort avontuur in.

Vindt u het niet vreemd dat Modesty als krantestrip heel populair is, maar dat het in boekvorm **nooit wat geworden is? Tot nu toe is het in Amerika, Duitsland, Engeland en Nederland geprobeerd, maar alle uitgevers hebben hun serie moeten staken.**

Dat zou ik niet weten. Misschien is het publiek niet groot genoeg. Ik weet wel dat de mensen die van Modesty houden, er ook heel veel van houden en zich geen moeite besparen om aan de boeken te komen. Het heeft mij ook wel eens verbaasd, maar ik denk nooit zo na over dat soort dingen.

THE REST OF YOU IS GREAT, BUT THIS IS NO FOOT FOR A LADY--YOU COULD NAIL A HORSESHOE ON THE SOLE! HOW COME?
IT WASN'T SHOD TILL I WAS AROUND FOURTEEN, PAUL...ANY FURTHER QUESTIONS I'LL ANSWER OVER COFFEE, PLEASE--AS LONG AS THEY'RE EASY ONES.
AND SO...
TARRANT TOLD ME SOMETHING ABOUT YOUR EARLY DAYS--DID YOU REALLY ROAM THE MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA ALONE?

Uit *Modesty Blaise*, door Giordano en O'Donnell, 1994.

Er zijn wel landen waar ik heel populair ben. In Zweden bij voorbeeld. Ik geloof dat ze daar zo'n beetje al m'n verhalen in een soort boekjes hebben gepubliceerd.

Ik ben trouwens een keer in Zweden gaan signeren op uitnodiging van mijn Zweedse uitgever. Nu heb ik natuurlijk ook wel eens in Engeland gesigneerd, maar dat was geen succes. Als er drie of vier mensen per uur aan mijn tafel kwamen, dan was het veel. Ik verwachtte er dus niet veel van. Toen ik naar die boekenbeurs werd gebracht, schrok ik me rot. Er stond een enorme rij mensen voor de tafel waar ik moest gaan zitten. Ik dacht dat ze me de verkeerde tafel hadden gegeven, maar de mensen hadden echt mijn boeken bij zich. Een paar meter verderop zat **Jackie Collins**, maar die trok lang niet zo'n belangstelling als ik.

Er was ook een echtpaar die alle romans in de oorspronkelijke Engelse uitgave bij zich had. Ze vroegen heel beleefd of ik die misschien allemaal zou willen signeren. Terwijl ik dat deed heb ik even met ze zitten babbelen, en zij vertelden dat ze de Engelse versie beter vonden, omdat de Zweedse vertaling nogal slecht was. Misschien is dat wel de reden dat de boeken in sommige landen niet goed lopen. Als de vertaling onleesbaar wordt, krijg je natuurlijk nooit een groot publiek.

Modesty Blaise

Giordano & O'Donnell
DC Comics 1994
ISBN 1-56389-178-6
Prijs $19.95
(148 pagina's, kleur, s.k.)

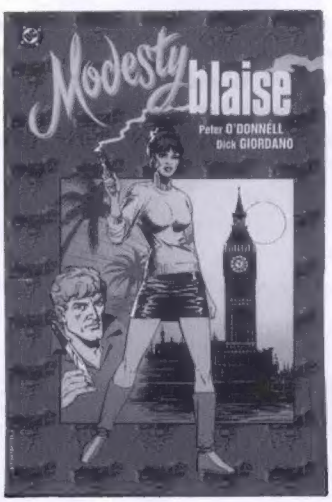

In december van het vorig jaar verscheen de lang verwachte comicstrip van *Modesty Blaise*. Het is een stripbewerking van de eerste Modesty Blaise-roman uit 1965.

Aanvankelijk zou het verhaal eerst als drie losse comics – met een oplage van 100.000 exemplaren elk – worden geproduceerd, waarna een trade-paperback zou volgen. Bij DC vond echter een wisseling van de wacht plaats en de 'new man in charge' zag het project niet zitten, wilde het afblazen en liet het tekenwerk stopzetten.

Peter O'Donnell – die zelf het scenario voor de strip had geschreven – was het hier niet mee eens. Hij had veel tijd besteed aan het bewerken van zijn roman en hield DC aan het contract dat hen tot publikatie verplichtte. O'Donnell had in dat opzicht zijn leergeld al eerder betaald met het tot een filmscenario omwerken van één van zijn romans. Dit script is inmiddels al meer dan tien jaar 'in behandeling'.

Uiteindelijk besloot DC het project toch door te zetten, maar het verhaal zou nu in één keer als graphic novel uitgebracht worden. Dit zou echter nadelige financiële gevolgen hebben voor O'Donnell, die daar uiteraard niet mee akkoord ging. Uiteindelijk kwamen de advocaten van beide partijen eruit en kon het werk weer worden hervat.

Het tekenwerk kwam voor rekening van **Dick Giordano** – onder andere bekend van *Batman* en *Green Arrow*. Deze drieënzestigjarige legende combineerde de stijlen van **Jim Holdaway** en **Enrique Romero** met pagina-layouts die typerend zijn voor comics. Dit heeft een verrassend effect gesorteerd. De pagina's geven een totaal ander beeld dan de bekende krantestrips. Vooral vechtscènes komen beter uit de verf, omdat ze ineens niet meer van links naar rechts hoeven plaats te vinden. Het tekenwerk is van hoge kwaliteit, alleen hier en daar komt de gehaastheid waarmee sommige platen zijn gemaakt duidelijk naar voren. Het uiterlijk van de personages wil nog wel eens wisselen, maar dat is dan ook het enige minpuntje van deze bewerking.

Die haast had Giordano overigens wel, want volgens het contract moest de publikatie van het verhaal voor 31 december 1994 gerealiseerd zijn. Het boek verscheen op 23 december, 'Just in the nick of time', zou Willie gezegd hebben.

RvdN

***

Bits & Pieces

Allure

Geschokt las ik laatst de krant. Ooit was ik namelijk buschauffeur. En verzamelde ik strips. Gespannen volgde ik de staking van buschauffeurs. Opeens was er een slachtoffer. Testa. Bovenbaas van de NZH. Gewipt. Door de busbazen. Had duidelijk iets fout gedaan. Dàg Testa. Dàg NZH.

Ik schrok het meest als stripkenner. Want met Testa verdwijnt direct de hoofdsponsor van de Stripdagen in Haarlem. De NZH haastte zich om te verklaren dat volgend jaar Haarlem gewoon doorgaat. Verplichtingen worden nagekomen en meer van die loze praat.

Dus na 1996 ligt Haarlem op zijn gat. Neem dat maar van mij aan. Dan zijn de afspraken voorbij. Dàg zegt de sponsor.

En gelukkig verdwijnen ook die busdienstregelingen met die debiele stripomslagen dan. Dàg busboekje.

Tsja. Dat krijg je nou als je afhankelijk bent van iets of iemand buiten de branche. Zodra de pijp leeg is, houdt het lieve leventje op. Voetbalclubs en andere sporters kennen dit fenomeen al jaren.

Maar gelukkig voor stripland is er compensatie. In Amsterdam. Mei 95 is het zover. De in mijn bus gestrooide folder meldt het zelf. 'Het eerste stripevenement in Amsterdam met de allure van Haarlem en groter dan Breda.' Nou dat zal een kanjer zijn. Dat wordt de Moeder van alle Stripevenementen.

Gespannen ga ik op zoek naar de locatie. Want er komen tekenaars helemaal uit de US of A. Ook zoek ik de organisatoren. En wellicht een paar sponsors. De KLM? NS? Een multinational? Dit moet toch wel zeer groots zijn. De busbazen van de VSN zelf? Is daarom Testa ontslagen? Omdat Haarlem maar zo'n klein klote-evenementje was? Moet het Amsterdams? Met veel bombarie. En een hoop poeha. Van binnenstad tot RAI één grote deinende stripmassa?

Waar 'bekende tekenaars rondlopen' zoals de folder zegt.

Ik zal het u verklappen.

Het wordt een openluchtfeest met hooguit 160 meter marktkraam in de Ten Katestraat. Normaal al een verloederde marktstraat in de Kinkerbuurt met een hoog André Hazes-gehalte. Maar als je er dan ook nog strips uitstalt bij windkracht zeven, wordt het helemaal een zootje. Onverbiddelijk slaat de stadsreiniging dan elk uur toe met groot materieel. Die vegen alles weg wat los en vast zit. En op zo'n plek een stripevenement met allure? Waar de tentoonstellingen drie-hoog-achter moeten hangen?

'Uh, nee, meneer Bits, die hangen niet in de Ten Katestraat. Maar bij de stadsdeelraad en in de stadsdeelbibliotheek', aldus een woordvoerder.

Alleen die woorden al. Is het nou een bibliotheek van een stadsdeel of is het de deelbibliotheek van de hele stad. Want die laatste staat vast ergens anders. Dat wordt dus flink zoeken voor een buitenstaander.

En de organisatoren? U raadt het al. De plaatselijke stripwinkel Obelix. Uit de, ja hoor, Ten Katestraat. Organisator, belanghebbende, sponsor en suikertante tegelijk. Ze melden dat het zeker is dat de band van Robert van de Kroft komt. Zolang ze die unpluggen kan het mij niks schelen. Ook is er een kleurwedstrijd. Mijn hemel. Wat moet ik daar nu nog op zeggen. De basiskleur bij deze Vader van alle Kleurwedstrijden zal wel schaamrood zijn. Maar het wordt nog erger.

'Kinderen vertonen kunstjes op stripgebied met krijt op straat', claimt het foldertje. 'En de winnaar krijgt de hele serie Robbedoes van uitgeverij Dupuis'. Ziet u dit voor u? In een stad die doorgaat voor junk-paradise? Waar de gemiddelde tienjarige het verschil tussen een pak koffie en een pond hash niet kent? Dáár, aan die jeugd, gaat men de Lulligste van alle Stripseries als prijs uitreiken. Dat heeft me toch een allure!

Natuurlijk is er een thema. Met de allure van een handkar met lekke band. Zo wordt er 35 jaar Asterix gevierd. En natuurlijk bestaat Obelix ook 15 jaar. En zal Rooie Sien ongetwijfeld haar zestigjarig jubileum als marktkraam-bewaakster vieren.

Maar dit doe je een stripwereld toch niet aan? Haarlem ligt nog niet eens in het graf of iemand heeft al, met allure, de bloemen van de kist gejat.

Nee, ik ga eind juni gewoon naar Het Scheffersplein in Dordt. Daar hangt de echte openlucht-sfeer. Zonder poeha. Met de eerlijke allure van wijlen Udo Horst. Met de complimenten voor diegenen die zijn werk in stand houden.

Ben Bits

AGENDA

t/m 31 maart
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Alfons Ariënslaan 1, Uithoorn.

t/m 8 april
Expositie Avril, Galerie Christian Desbois, 14 Avenue de la Bourdonnais, Parijs, Frankrijk.

t/m 16 april
Expositie '30 jaar Oom Wim', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 23 april
Expositie 'De jonge Russische strip', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 23 april
Expositie van jong Russisch striptalent met onder andere werk van de groep 'Thema' die ontstond uit de animatiefilmstudio 'Pilot', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 23 april
Expositie rond het 11e XIII-album van William Vance en Jean van Hamme, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

25 maart
12e Stripbeurs Eindhoven/Veldhoven, Sporthal Atalanta, De Dom 9, Veldhoven (info: (+31) 04130-42009/82706).

1 t/m 23 april
3e Fristi Stripweken, De Duinenabdij, Koksijde, België.

1 t/m 30 april
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Raadhuisplein 3, Veenendaal.

6 t/m 9 april
Kinderboekenbeurs, Bologna, Italië.

8 en 9 april
Salon de la BD de Maison-Laffitte, Ville de Maisons-Laffitte, Frankrijk.

17 april
7e Delftse Stripdag, Zalencentrum Delftstede, Phoenixstraat 66, Delft.

25 april t/m 18 juni
Expositie 'Retrospectieve Will', een eerbetoon aan een Belgische stripmeester. Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

30 april
1e Grote stripruilbeurs, Boudewijnpark (Oberbayerenzaal), Brugge, België.

1 t/m 31 mei
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Ganzenmarkt 11, Oldenzaal.

4 t/m 7 mei
Comic-Salon, Barcelona, Spanje.

21 mei
Strip(zon)dag Amsterdam '95, Ten Katestraat, Amsterdam.

24 mei t/m 3 september
Grote Disney-expositie 'De magie van Disney', Noordbrabants Museum, Verwersstraat 41, 's-Hertogenbosch (073-877877).

28 mei
Grote Stripveiling van Het Stripschap, Café-Restaurant 'De Eenhoorn', Burgemeester Wuytierslaan 2, Amersfoort.

1 t/m 30 juni
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Joris Dircksenstraat 20, Breukelen.

4 juni
55e Algemene Ledenvergadering van Het Stripschap (inclusief ruilbeurs + gigantische algemene boekemarkt), Bibliotheek, Diezerstraat 80, Zwolle.

15 t/m 18 juni
12e Festival International de la BD, Sierre, Zwitserland.

20 juni t/m 1 oktober
Expositie rond het 50-jarig bestaan van Suske en Wiske, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

25 juni
Stripfestijn op het Scheffersplein, Scheffersplein, Dordrecht.

15 juli t/m 6 augustus
10e Fristi Stripfestival, Koksijde, België.

2 en 3 september
10e Brabants Stripspektakel, Zaal Valkencourt, Pastoor Heerkensdreef, Valkenwaard.

3 oktober 1995 t/m 7 januari 1996
Expositie rond de Italiaanse auteur Andrea Pazienza, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

7 en 8 oktober
8e Internationale Stripfestival, Durbuy, België.

7 november t/m 21 december
Expositie 'The road to Maus', de ontstaansgeschiedenis van de strip van Art Spiegelman, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

9 en 10 december
11e Stripgidsdagen '95, Turnhout, België.

ROMERO

Spanje, een blinde vlek op de kaart van de Nederlandse stripliefhebber. Hier komen we, gevraagd naar namen van Spaanse tekenaars, meestal niet verder dan Jordi Bernet **en** Vicente Segrelles**. Ook** Purita Campos **geniet in kleine kring bekendheid, maar daar houdt het dan ook op.**

Spanje heeft uiteraard meer te bieden. Eén van de dingen die zij te bieden heeft, is een tekenaar die wereldfaam geniet met zijn werk voor de serie *Modesty Blaise*: Romero.

De strip Modesty Blaise blinkt niet alleen uit door de zeer goede verhalen, maar zeker ook vanwege de fraaie tekeningen. In Nederland heeft deze strip echter nooit de belangstelling gekregen die hij verdient. De eerste en tevens laatste keer dat er aandacht aan werd besteed, was in 1975 toen in *Stripschrift* **een uit het Engelse blad** *Comic Media* **overgenomen interview met** Peter O'Donnell **werd geplaatst. Maar over de man die het grootste deel van de afleveringen tekende, is nog nooit geschreven. Reden temeer om deze begaafde tekenaar** — Enrique Badía Romero — **voor het voetlicht te halen. Dat was niet erg makkelijk, daar Romero alleen maar Spaans spreekt en alle communicatie met hem via een vertaalster verliep.**

Enrique Romero werd op 24 april 1930 in Barcelona geboren. Al op jonge leeftijd begon hij te tekenen en op zijn tiende kopieerde hij al op meesterlijke wijze figuren uit de strips van **Walt Disney**.

Een echte tekenopleiding heeft Romero nooit gehad. Wel werd hij in hoge mate beïnvloed door tekenaars als **Alex Raymond**, **Harold Foster** en **Emilio Freixas**. Tekenaars waar hij nog steeds een groot respect voor heeft.

Op 17-jarige leeftijd slaagde hij erin zijn eerste strip *El lago Sagrado* (Het heilige meer) te verkopen aan uitgeverij German Plaza, die het publiceerde in *El Coyote*, een tijdschrift dat indertijd zeer populair was. Aan dit blad werkte toen bekende tekenaars mee als **Francisco Batet**, de gebroeders **Blasco**, **Vicente Roso** en **Francisco Darnis**.

In 1949 maakte hij voor Editorrial Bruguera *Susy*, een verhaal met een vrouw als hoofdpersoon. Het verhaal werd in Spanje zelf niet gepubliceerd, maar in het buitenland werd het goed verkocht. Een jaar later werkte hij ook voor Editorial Toray en in 1951 kwamen daar zelfs nog meer opdrachtgevers bij.

Vanwege zijn grote passie voor het stripverhaal, richtte hij in 1952 een stripblad op. Hij

gaf dit blad uit in samenwerking met Editorial Simbolo, maar voerde zelf de redactie. Hij gaf het blad als naam *Alex* mee, als eerbetoon aan de door hem zo gewaardeerde **Alex Raymond**. In het blad verschenen niet alleen strips van eigen hand, maar ook van tekenaars als **Emilio Freixas**, **Jesus Blasco**, **Francisco Ibañez** en **Jobaro**. Die laatste was Romero's zeven jaar jongere broer Jorge Badía Romero. Op dat moment vormden de tekenaars van *Alex* de top van wat Spanje op het gebied van de strip te bieden had.

Ondanks al het werk voor het blad vond hij nog tijd om een cursus voor striptekenaars op te zetten. Deze schriftelijke cursus maakte hij met **Garcia Lorente** (auteur van de strip *Nicolas*) en **Ramon Monzon**, een tekenaar waarvan begin jaren vijftig veel werd gepubliceerd in het Valenciaanse tijdschrift *Las provincias*. De cursus heeft drie jaar gelopen en werd *Estudios Alex* gedoopt, eveneens genoemd naar Alex Raymond.

In 1955 ging hij free-lance werken. Hij maakte stripverhalen en illustraties, zowel in zwart/wit als in kleur. In 1957 keerde hij echter weer terug bij Editorial Bruguera en begon via Bardon Art, de agent van zijn collega-tekenaar **Macabich**, te werken voor het buitenland.

Zijn werk signeerde hij met zijn eerste naam: **Badía**. Toen hij in 1960 voor de Engelse uitgever Fleetway ging werken, stuitte hij daarmee echter op een probleem. Bij Fleetway werkten al vier tekenaars die hun werk met dezelfde naam ondertekenden. Om nog meer verwarring te voorkomen, signeerde hij vanaf dat moment al zijn werk met **Romero**.

Zijn werk ontwikkelde zich verder en hij werd steeds beter bekend om zijn vrouwenstripverhalen. Voor Editorial I.M.D.E. creëerde hij onder andere *Lilian, azafata del aire* (Stewardess Lilian), een zeer succesvolle serie waaraan hij werkte tot 1969. Toen werd hij benaderd voor het tekenen van *Modesty Blaise*. Romero vertelt hier zelf over: 'Modesty Blaise was op dat moment echt een onbekende voor mij. Ik had juist de

eerste serie afleveringen van *Isometrics* gemaakt voor *The Daily Express*. Dat waren bewegingsoefeningen, ontwikkeld door **Vic Obeck** en door mij in een stripvorm uitgewerkt. Het is waarschijnlijk dankzij dit werk dat de uitgever van *The Evening Standard* aan mij dacht om, gedurende de ziekte van **Jim Holdaway**, het tekenwerk van

door

THEO KEIJZER

Modesty Blaise over te nemen. Ik had net de eerste zes stroken af toen ze me op de hoogte brachten van zijn overlijden. Vanaf dat moment rustte de verantwoording voor het tekenen op mijn schouders. De eerste tijd was heel zwaar, omdat **Peter O'Donnell** mij constant onder druk zette vanwege de – begrijpelijke – stijlverschillen. Diverse malen stond ik op het punt om te stoppen, hoewel het werk zeer de moeite waard was. Ik weet nog niet waarom ik er niet aan heb toegegeven. Op onverklaarbare wijze trok Modesty mij aan en langzamerhand kon ik haar, met stilzwijgende goedkeuring van de schrijver en de uitgever, aanpassen aan mijn eigen stijl. Pas heel veel later werd mij duidelijk hoe belangrijk deze serie was in de wereld van de strips. Op dit moment is Peter O'Donnell zo enthousiast over de ontwikkeling van Modesty, dat wij nieuwe thema's, scenario's en personages samen bespreken. Ik denk dat de samenwerking nu compleet is.'

Axa

In 1978 verscheen er van Romero een nieuwe strip met een hoofdpersoon die veel stof zou doen opwaaien: *Axa*.

De geboorte van *Axa* is voor een groot deel te danken aan zijn voorkeur voor het tekenen van een vrouwelijke heldin. Hij had al geruime tijd het idee om een personage te creëren, waar hij een groot aantal scenario's omheen kon bouwen. Op dat moment was het thema van een post-nucleair tijdperk populair en het leek hem een goede achtergrond voor haar avonturen. Tijdens een bezoek aan Londen voor diverse besprekingen en de voorbereiding voor zijn nieuwe strip kwam hij via-via in contact met **Donne**

ISOMETRICS for the Office Girl
by Vic Obeck
52
I MAKE NO APOLOGY FOR REPEATING THESE EXERCISES WHICH I GAVE EARLIER TO THE HOUSEWIVES — FOR THIS IS THE SERIES THAT WOMAN CONTINUALLY ASK FOR
ONCE AGAIN... I CAN'T GUARANTEE IT, BUT I BELIEVE THAT, IF FAITHFULLY CARRIED OUT, THESE EXERCISES WILL ADD ONE INCH OR MORE TO YOUR CHEST
Stand sideways in a doorway Place hands on each side of door-jamb, at eye level. Now, push them together, as hard as you can, and hold for six seconds. Lower hands to chest level and repeat. Lower hands to waist level and repeat Repeat entire sequence

Avenell, een man die precies aanvoelde wat Romero met *Axa* wilde.

In de krant *The Sun* verscheen *Axa* het eerst en gedurende acht jaar moest Romero zich geheel wijden aan de ontwikkeling van haar avonturen. Hierdoor kwam het dat hij, door gebrek aan tijd, moest ophouden met Modesty.

In november 1985 werd de produktie van *Axa* van de ene dag op de andere stopgezet. De laatste aflevering verscheen op 16 november, een verklaring voor de beëindiging werd niet gegeven. Volgens *The Sun* zou *Axa* – na acht jaar publikatie – worden vervangen door een nieuwe strip. Blijkbaar werd er geen rekening mee gehouden dat zij op dat moment ook in achttien andere kranten werd afgedrukt en dat er twee filmmaatschappijen interesse hadden getoond in haar avonturen.

Rahan

In 1983 nam Romero het tekenwerk op zich van een bekende Franse stripheld: *Rahan*. Met dezelfde passie en enthousiasme, die voor hem zo kenmerkend is, ging hij aan de slag. Al gauw stuitte hij op de klemmen en voetangels die in de Franse uitgeverswereld liggen.

'*Rahan* was een ander avontuur', vertelt Romero. 'Toen ze mij voorstelden om aan deze strip mee te werken, twijfelde ik geen moment om het te accepteren, omdat de omgeving waarin de strip zich afspeelt voor een deel gelijk was aan die van *Axa*. Ik heb altijd de natuurlijke omgeving van mijn wijngaard verkozen boven de symmetrische vormen van de beschaving. Op uitnodiging van de uitgever ging ik naar Parijs en daar bespraken we onze samenwerking. In principe moest ik mijn stijl aanpassen aan die van **André Chéret** (de bedenker en tekenaar van *Rahan*. Red.) en zijn instructies voor het in scène zetten volgen. Na vier jaar was Chéret het meer dan zat en ging weg. De uitgeverij stond letterlijk op zijn kop, want

Boven, Een pagina uit het Color album van *Axa*.

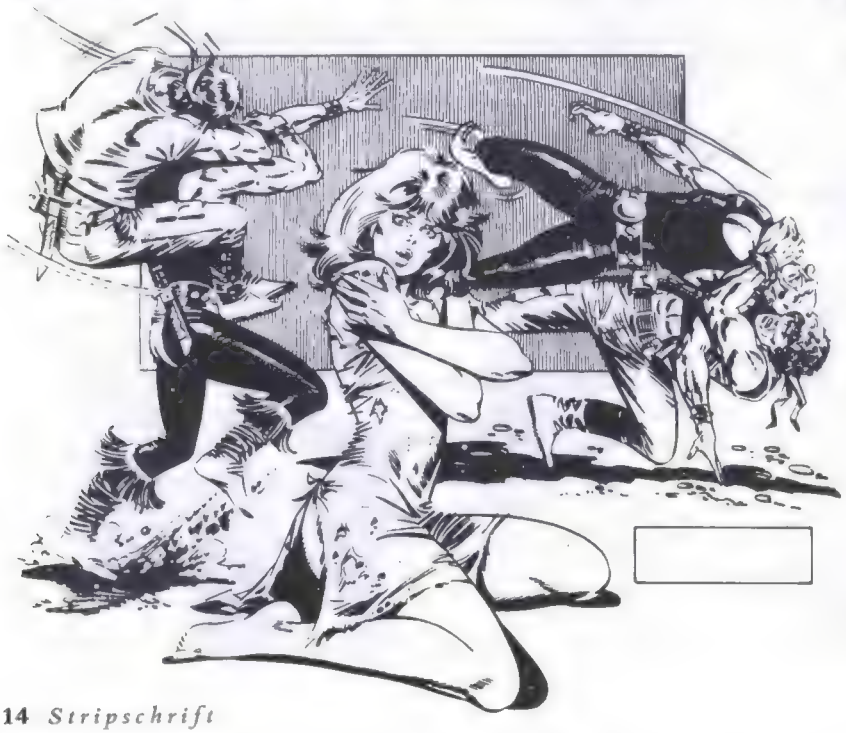

***Links, Death*, een speciaal voor Italië gemaakte strip.**

Peter O'Donnell over Romero:

'Enrique is een zeer groot artiest. Ik heb in het verleden natuurlijk ook met andere tekenaars gewerkt, maar ik zou Romero niet graag inruilen. Vooral in het tekenen van vrouwen is hij erg goed. Dat gaf zelfs op een zeker moment een probleem. Voor het verhaal *The Bluebeard affair* moest hij twee foeilelijke zusters tekenen. Hij stuurde een aantal tekeningen, waarmee hij zelf niet erg gelukkig was. Er kwam een tekenaar van de redactie aan te pas om Romero te laten zien hóe lelijk de zusters moesten zijn. Enrique kan echt geen lelijke vrouwen tekenen en hij heeft bij dat verhaal dan ook dubbel zijn best moeten doen.'

alles moest gewoon doorgaan. Ik moest alles weer zelf doen. Dat was een tijdperk van keihard werken, maar het ging. Later deed Chéret de uitgeverij een proces aan, waarbij hij verklaarde dat *Rahan* zijn creatie was en dat het niet onder de naam van een andere tekenaar gepubliceerd mocht worden. Hij werd schadeloos gesteld en er brak een relatief rustige tijd aan. Onverwacht besloot Chéret om *Rahan* zelf weer te willen tekenen, wat tot gevolg had dat ik moest stoppen.'

Romero woont en werkt nog steeds in Barcelona. Sinds *Axa* werd gestopt, brengt hij weer de avonturen van *Modesty Blaise* in beeld. Dat doet hij overigens in een rap tempo. Hij tekent per dag anderhalve strook, en dat terwijl een strook achtenveertig bij veertien en een halve centimeter is.

Tot slot nog een aantal vragen aan dit Spaanse tekentalent.

Wat deden uw ouders?

Enrique Romero: Mijn vader werkte als administratief medewerker op een landgoed en mijn moeder heeft zich altijd aan het gezin gewijd.

Bent u getrouwd?

Ja, en we hebben vier kinderen: drie zoons van 33, 27 en 21 jaar en een dochter van 31. Deze heeft mij op vele momenten geïnspireerd voor *Axa*. De oudste van de jongens heeft ons een schat van een kleindochter geschonken en onze dochter ... misschien enkele kleine Axa's?

Wat voor hobby's of andere interesses heeft u?

Eerlijk gezegd heb ik meer hobby's dan tijd. Twee keer per week tennis ik of beoefen ik de kaatssport. Hierdoor blijf ik fit en kan ik me ontspannen op mijn werk storten. Ik hou van de natuur en maak dikwijls, alleen of met vrienden wandelingen in de bergen. Tijdens deze uitstapjes maak ik veel foto's, die ik zelf ontwikkel en afdruk. Later kan ik ze dan eventueel gebruiken in m'n werk. Verder lees ik graag. Science-fiction is één van mijn favoriete genres, maar ook griezelverhalen, mysteries en alles wat iets avontuurlijks heeft, trekt mij aan.

Houdt u van films?

Oh, ja. Ik ga regelmatig naar de bioscoop, want ik beschouw de film als een waardevolle bron van inspiratie voor het werk dat ik doe. Hoewel het voor ontspanning is, kan ik het niet nalaten om bepaalde scènes en details te analyseren.

Wat voor strips las u als kind?

Mijn grootste helden waren *Flash Gordon*, *Prince Valiant* en *Tarzan*. Wat Spaanse strips betreft alles van **Freixas** en **Blasco**. Al op jonge leeftijd was mijn grootste wens zelf striptekenaar te worden. Mijn eerste schreden in het vak stelde niet veel voor. Het

Rahan

waren oppervlakkige verhalen met vage figuren. Mijn contact met **Emilio Freixas** – voor mij één van de beste Spaanse striptekenaars – was beslissend voor mijn verdere loopbaan. Hij beschouwde mij niet als een leerling, maar stond me toe aan zijn zijde

Illustratie uit de Amerikaanse editie van de Modesty Blaise-roman *The Silver Mistress*, uitgegeven door Archival Press 1981, getekend door Romero.

te werken. Hierdoor kreeg ik de kans om me alle geheimen van zijn techniek eigen te maken.

U bent op een zeker moment een cursus striptekenen begonnen. Waarom?

Toen ik begon met tekenen waren alle striptekenaars autodidact, omdat er in 1952 nog geen opleidingsmogelijkheden waren. Daarom besloot ik een schriftelijke cursus striptekenen op te zetten. Op een gegeven moment waren er meer dan duizend cursisten. Dit bevestigde mijn vermoeden, dat er een enorme belangstelling was voor de strip. Nu zijn er verschillende opleidingen om striptekenaar te worden.

Heeft u voor de verhalen van Axa meer of minder documentatie nodig dan voor Modesty?

De documentatie voor *Axa* is minder ingewikkeld dan bij *Modesty*, omdat ze in een verwoeste wereld leeft. Het is pure fantasie. Bij *Modesty* moet ik me wel documenteren omdat alles moet kloppen, kleding, wapens en de omgeving. Peter O'Donnell helpt me dan ook zo veel mogelijk.

Heeft u nooit de behoefte gehad om zelf de verhalen te schrijven?

Ik heb in mijn loopbaan al diverse strips zelf geschreven. Toch ben ik ervan overtuigd dat je beter gebruik kunt maken van een goede schrijver.

Wie is uw favoriet: Modesty of Axa?

Ik heb mezelf die vraag ook al eens gesteld. Axa werd bij mij 'geboren'. Zij is voor mij vlees en bloed geworden, die mijn wil, naar mijn zin uitvoert.

Over Modesty wil ik het volgende zeggen: ze is het geesteskind van Peter O'Donnell wat de literaire ontwikkeling betreft en die van Jim Holdaway wat het artistieke betreft. Toch is ze voor mij tijdens het tekenen van meer dan veertig verhalen iemand geworden die een deel vormt van mijn persoonlijkheid. Wat mij betreft mogen de mensen nadat ik gestopt ben met tekenen me associëren met om het even welke van de twee.

(Met dank aan Michel, Martha en Marie-Louise van Noort, Harriëtte Schraag en Francisco Tadeo Juan)

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 311 461

Donne Avenell over Romero:

'Begin 1978 stuurde Romero de eerste schetsen van *Axa* naar **Barry Coker**, toen agent van Romero en van mij. Op dat moment was ik nog nergens bij betrokken. Barry liet me de schetsen zien – als ik me niet vergis, was er een bij waar Axa vast zat in een web van een gigantische spin – met een kleine beschrijving van de personage en van de wereld waarin zij haar avonturen beleefde. Hij had haar al een naam – *Axa* – gegeven en hij zag haar als een reiziger in de verwoeste wereld na een atoomramp, zo'n honderd jaar geleden. Op dat moment was er verder geen scenario of achtergrond over haar bekend. Het concept intrigeerde mij en ik schreef een synopsis over de achtergronden van *Axa*: Domed City (Koepelstad), haar rebellie en ontsnapping en het begin van haar zwerftochten.

Romero was opgetogen over mijn ideeën, die perfect aansloten op zijn basisconcept van *Axa*, dus kon ik beginnen met het script voor het eerste verhaal. Aan de hand hiervan tekende Romero de strip, die enkele maanden later (zomer 1978) voor het eerst verscheen in *The Sun*.

Mijn script is per plaatje tot in detail uitgewerkt, waardoor mijn ideeën van de personen en van de achtergronden precies kunnen worden weergegeven. Dit kan namelijk zeer belangrijk zijn voor de dialoog in de strip. Natuurlijk had, en heeft Romero altijd het laatste woord in de visualisatie van het verhaal en mag hij, zolang het verhaal niet aangetast wordt, veranderingen aanbrengen. In feite heeft hij in de afgelopen vijf jaar van onze samenwerking maar weinig aan mijn werk veranderd. Wat ik nooit uit het oog verlies, is het feit dat *Axa* van Romero is. Hij is een meesterlijke tekenaar en mijn enige werk is zijn unieke artistieke talent en verbeelding te "bevrijden" en te stimuleren.

Wat *Axa* betreft zitten Romero en ik instinctmatig op dezelfde golflengte. We hebben nooit onenigheid over de algemene lijn van het verhaal, de ontwikkeling per episode of over details. Er zijn momenten geweest dat we, onafhankelijk van elkaar, voor nieuwe episodes dezelfde basisideeën hadden. In het algemeen draag ik een nieuw onderwerp aan voor het volgende verhaal, maar vaak vertelt Romero dan wat hij de volgende keer graag wil tekenen (onderwaterscènes bij voorbeeld) en dan bouw ik daar het verhaal omheen. Ik probeer er altijd aan te denken dat wat ik schrijf, hem moet inspireren.'

ENRIQUE BADÍA ROMERO. BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE.

JAAR	UITGEVER/KRANT	TITEL	PUBLIKATIE
1947	Ed. German plaza	Sangre de westman	Almanaque El Coyote
	Ed. German plaza	El lago sacrado	Almanaque El Coyote
	Ed. German plaza	Astucia contra magia	El Coyote nr. 50
	Ed. German plaza	Extrana colleccion	El Coyote nr. 52
1949	Ed. Bruguera	Susy	buiten Spanje
1950	Ed. Toray	2 verhalen	Hazan del oeste
1951	Ed. Simbolo	6 verhalen	Disco
	Ed. Simbolo	15 verhalen	Heroes belicos
	Ed. Simbolo	6 verhalen	Heroes biblicos
	Ed. Simbolo	11 verhalen	Cobalto
	Ed. Simbolo	6 verhalen	Oestes
1952/53	Ed. Soriano	20 verhalen	Coleccion trovador
	Ed. Casulleras	diverse publikaties in samenwerking met R. Monzon	
	Ed. Indedi	diverse publikaties in samenwerking met R. Monzon	
1955	Ed. Riuz Romero	Hombres de lucha	
		Heroes legendarios	
		Historia de la guerra	
		Estrellas de la Pantalla	
	Ed. Marco	Rin Tin Tin	
1957	Ed. Bruguera/Bardon Art	Diverse publikaties	
1958	Ed. I.M.D.E.	Lilian, azafata del aire (48 verhalen)	
1959	Ed. Ibero Americana	Claro de luna (13 verhalen)	
1970-78	The Evening Standard	Modesty Blaise	
1978-85	The Sun	Axa	
1983-87	Ed. Vaillant	Rahan	
1986-	The Evening Standard	Modesty Blaise	
1988	Ken Pierce	Axa • Color album	

AXA

VERHAAL	OORSPRONKELIJKE TITEL	NEDERLANDSE TITEL	VAN-T/M	UITGEVER(S)
1	The beginning	De mutanten	1-120	K P
2	The chosen	De uitverkorene	121-240	K P
3	The desired 1	Toekomstig verleden	241-360	K P
4	The desired 2	Vrijheid	361-479	K P
5	The brave	Allemaal beestjes	480-599	K P
6	The gambler	De gokker	600-719	K P
7	The earthbound	De zevende hemel	720-839	K P
8	The tempted		840-958	K
9	The eager		959-1078	K
10	The carefree		1079-1198	K
11	The dwarfed		1199-1317	K
12	The untamed		1318-1437	K
13	The mobile		1438-1557	K
14	The unmasked		1558-1677	K
15	The castaway		1678-1795	K
16	The seeker		1796-1915	K
17	The escapist		1916-2035	K
18	The starstruck		2036-2155	K
19	The betrayed (niet afgemaakt)		2156-2238	K
	Axa • Color album		1-48	K

Uitgevers: P = Panda, K = Ken Pierce Books

MODESTY BLAISE. BIBLIOGRAFIE.

VERHAAL	OORSPRONKELIJKE TITEL	NEDERLANDSE TITEL	JAAR	VAN-T/M	AFL.	TEK.	UITG.
1	La machine	La machine	63	1-114	114	H	PT
2	The long lever	De verdwenen geleerde	63/64	115-211	97	H	PT
3	The Gabriel set-up	De zaak Gabriël	64	212-354	143	H	SPT
4	Mister Sun	Mister Sun	64	355-500	146	H	PT
5	The mind of Mrs. Drake	De geest van Mrs. Drake	64/65	501-612	112	H	PKT
6	Uncle Happy	Oom Happy	65	613-743	131	H	PKT
7	Top Traiter	Hoogverraad	65/66	744-873	130	H	PK
8	The Vikings	De Noormannen	66	874-992	119	H	PK
8a	In the beginning	Hoe het begon	66	1-12	12	H	SPT
9	The head girls	Meisjes aan de top	66	993-1124	132	H	PK
10	The black pearl	De zwarte parel	66/67	1125-1235	111	H	PK
11	The magnified man	De reusachtige man	67	1236-1349	114	H	PK
12	The Jericho caper	De desprado's van Calia	67/68	1350-1461	112	H	PK
13	Bad Suki	Slechte Suki	68	1462-1574	113	H	PTK
14	The galley slaves	De galeislaven	68	1575-1688	114	H	PT
14a	The killing ground	Het jachtgebied	68	A1-A36	36	H	PT
15	The Red Gryphon	De Rode Griffioen	68/69	1689-1794	106	H	PT
16	The hell makers	De hel-makers	69	1795-1919	125	H	PT
17	Take-over	Take-over	69/70	1920-2043	124	H	PT
18	The war-lords of Phoenix	De krijgsheren van Phoenix	70	2044-2162	119	H/R	PT
19	Willie the djinn	Willie de djinn	70	2163-2282	120	R	PT
20	The green-eyed monster	Het monster met de groene ogen	70/71	2283-2388	106	R	PT
21	Death of a jester	De dood van een hofnar	71	2389-2507	119	R	PT
22	The stone age caper	Een sprong naar het stenen tijdperk	71	2508-2627	120	R	T
23	The puppet master	De poppenspeler	71/72	2628-2738	112	R	T
24	With love from Rufus	Veel liefs van Rufus	72	2739-2846	108	R	T
25	The Bluebeard affair	De vrouwenmoordenaar	72/73	2847-2970	124	R	T
26	The gallows bird	Het galgenaas	73	2971-3077	107	R	M
27	The wicked gnomes	De verdorven aardmannetjes	73	3078-3197	120	R	T
28	The iron god	De stalen heerser	73/74	3198-3309	112	R	T
29	'Take me to your leader ...	Breng me naar je leider	74	3310-3428	119	R	M
30	Highland witch	De heks uit de hooglanden	74	3429-3548	120	R	
31	Cry wolf	Huilende wolf	74/75	3549-3638a	106	R	
32	The reluctant chaperon	De onwillige metgezel	75	3639-3737	120	R	
33	The Greenwood maid	De hofdame van Greenwood	75	3738-3829a	111	R	
34	Those about to die ...	Zij die sterven gaan groeten u	75/76	3830-3931a	123	R	
35	The inca trail	Het inca-spoor	76	3932-4031a	120	R	
36	The vanishing dollybirds	De verdwenen stoeipoezen	76/77	4032-4141a	130	R	
37	The junk men	De spuiters	77	4142-4241a	120	R	
38	Death trap	De dodelijke valstrik	77/78	4242-4341a	120	R	
39	Idaho George	Idaho George	78	4342-4447a	126	R	
40	The golden frog	De gouden kikker	78	4448-4542a	114	R	
41	Yellowstone booty	De Yellowstone-roof	78/79	4543-4647	126	R	
42	Green cobra	De groene cobra	79	4648-4737a	108	B	
43	Eve and Adam	Adam en Eva	79/80	4738-4837a	120	B/W	
44	Brethren of Blaise	Blaise Geloofsbroeders	80	4838-4932a	114	W	
45	Dossier on Pluto	Het Pluto-dossier	80	4933-5032a	120	W	
46	The lady killers	De lady killers	80/81	5033-5127a	114	C	K
47	Garvin's travels	Garvin's reizen	81	5128-5229a	120	C	K
48	The scarlet maiden	De scharlaken jonkvrouw	81	5230-5329a	118	C	K
49	The moonman	De maanman	81/82	5330-5424a	112	C	K
50	A few flowers for the colonel	Een ruiker voor de kolonel	82	5425-5519a	114	C	K
51	The balloonatic	De ballonvaarders	82/83	5520-5619a	120	C	K
52	Death in slow-motion	De vertraagde dood	83	5620-5719a	120	C	K
53	The alternative man	De invaller	83	5720-5814a	114	C	K
54	Sweet Caroline	De bevallige Caroline	83/84	5815-5914a	120	C	K
55	The return of the mammoth	De terugkeer van de Mammoet	84	5915-6014a	120	C	K
56	Plato's republic	Plato's republiek	84	6015-6114a	120	C	K
57	The sword of Bruce	Het zwaard van Bruce	84/85	6115-6214a	120	C	K
58	Wild boar	De wilde beer	85	6215-6314a	120	C	
59	Kali's disciples	Kali's volgelingen	85	6315-6414a	120	C	
60	The double agent	De dubbelagent	85/86	6415-6519a	126	C	
61	Butch Cassidy rides again	De terugkeer van Butch Cassidy	86	6520-6624a	126	R	M
62	The million dollar game	Het miljoen dollar spel	86	6625-6724a	120	R	C
63	The vampire of Malvesco	De vampier van Malvescu	87	6725-6829a	126	R	C
64	Samantha and the Cherub	Samantha en de engel	87	6830-6934a	126	R	C
65	Milord	Onze meester	87/88	6935-7034a	120	R	C
66	Live bait	Levend aas	88	7035-7134a	120	R	C
67	The girl from the future	Het meisje van de toekomst	88/89	7135-7239a	126	R	C
68	The big mole	De overloper	89	7240-7339a	126	R	C
69	Lady in the dark		89/90	7340-7439a	120	R	C
70	Fiona		90	7440-7544a	126	R	C
71	Walkabout		90/91	7545-7649a	126	R	C
72	The girl in the iron mask		91	7650-7749a	120	R	C
73	The young mistress		91	7750-7854a	126	R	C
74	Ivory dancer		92	7855-7959a	126	R	C
75	Our friend Maude		92	7960-8064a	126	R	C
76	A present for the princess		92/93	8065-8174a	132	R	C
77	Black queen's pawn		93	8175-8279a	125	R	C
78	The grim joker		93/94	8280-8384a	126	R	C
79	Guido the Jinx		94	8385-8484a	120	R	C
80	The killing distance		94	8485-		R	C
	Modesty Blaise		94	1-144	144	G	D

Tekenaars: H = Jim Holdaway, R = Enrique Badía Romero, B = John Burns, W = Pat Wright, C = Neville Colvin, G = Dick Giordano
Uitgevers: S = Semic, P = Panda, T = Titan Books, K = Ken Pierce Books, M = Manuscript Press, C = Comic Review (tijdschrift), D = DC Comics

PETER O'DONNELL. BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE.

FILMS

1965	Modesty Blaise
1982	Modesty Blaise (voor televisie)

ROMANS

VERHAAL	OORSPRONKELIJKE TITEL	NEDERLANDSE TITEL	JAAR	UITGEVER(S)
1	Modesty Blaise	Modesty Blaise de vrouw zonder genade	65	S P G
		herdrukt: Dodelijke diamanten		L H
2	Sabre-tooth	Modesty Blaise in Operatie Slagtand	66	S P G
3	I, Lucifer	Moord op afroep	67	S P L
4	A taste for death	De smaak van de dood	69	S P B L
5	The impossible virgin		71	S P
6	Pieces of Modesty		72	P
7	The silver mistress		73	S P
	ook met 20 ill. van Romero		81	A
8	Last day in Limbo		76	S P
9	Dragon's Claw		78	S P
10	The Xanadu talisman		81	S P
11	The night of Morningstar		82	S P
12	Dead man's handle		85	S P

Uitgevers: S = Souvenir Press (gebonden met stofomslag, 1 druk), P = Pan Books (paperback, meerdere drukken), G = Scheltens & Giltay (gebonden met stofomslag, meerdere drukken), L = Luitingh (gebonden met stofomslag, paperback), H = Van Holkema en Warendorf (pocket), B = Born (paperback), A = Archival Press (gebonden met stofomslag)

Onder het pseudoniem Madeleine Brent verschenen:

1	Tregaron's daughter		71	S
2	Moonraker's bride	De tempel van de tijgerogen	72	S H
3	Kirby's changeling		75	S
4	Merlin's keep	De traan van Boeddha	77	S H
		herdrukt: Sluiers van de haat		H
5	The capricorn stone	De Franse erfenis	79	S H
6	The long masquerade	Het meisje van Jacaranda	82	S M
7	A heritage of shadows	Erfenis van het verleden	83	S H
8	Stormswift	Duivelsgodin	84	S H
9	Golden urchin		86	S

Uitgevers: S = Souvenir Press, H = Van Holkema & Warendorf, M = Miedema/Publiboek
Daarnaast verschenen zowel de boeken van Peter O'Donnell als Madeleine Brent in vele talen, waaronder het Duits, Zweeds, Deens, Fins, Afrikaans, Frans en Hindi.

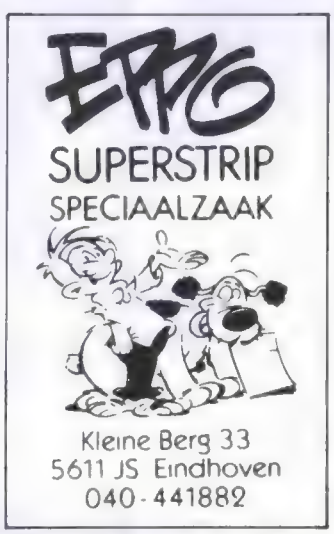

ATTENTION FAN-BOYS AND GIRLS! IT'S TIME FOR YOU TO DISCOVER THE ASTOUNDING MEGA-VERSE KNOWN AS...
Strips - Comics - Games - Zeefdrukken
Yendor
Korte Hoogstraat 16, 3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10 Fax 010 - 411 38 54

GUMMBAH

HET MISLUKTE INTERVIEW

door
JEROEN MIRCK

Volgens Gertjan van Leeuwen **begon het allemaal met God.** *God* **was immers de naam van het eenmansblad dat hij begin 1993 in eigen beheer uitbracht. Het bevatte absurde, surrealistische strips met een cynische ondertoon. Inmiddels signeert Gertjan zijn strips met** Gummbah **en publiceert hij in** *Humo* **en** *Zone 5300*. **Eind vorig jaar verscheen zijn albumdebuut** *De verbaasde analfabeet* **bij uitgeverij De Harmonie. 'Maar het had ook** *De mislukte cover* **kunnen heten.' Wat werkelijk mislukte, was het interview. Het werd een amicaal gesprek over onderwerpen als koffie, Gummbahs moeder, God,** *Goede Tijden, Slechte Tijden* **en behang. Absurdisten lenen zich niet voor een kruisverhoor.**

Gertjan van Leeuwen bewoont de zolderkamer van een studentenhuis in Tilburg-Zuid. In tegenstelling tot de gemiddelde studentenkamer bevat de ruimte een douche en een klein keukenblok. Gertjan (27) is dan ook geen student meer. Hij voltooide de Tilburgse Academie voor Journalistiek en Voorlichting, die twee straten verderop gevestigd is. Nu is hij fulltime-tekenaar, maar breed heeft hij het nog altijd niet. De zolder ademt ook nog alles uit van een studentenoptrekje: oude meubels, veel posters aan de muur (waaronder materiaal van **Crumb** en **Pontiac**) en een vloer die bezaaid is met paperassen en cd's. 'Trek je niks aan van de rommel', verontschuldigt de gastheer zich.

Het is natuurlijk de vraag of mensen die absurdistische strips maken zelf ook aanleg hebben voor absurdisme. Gertjans gedrag wijst regelmatig priemend in die richting. Al voor de start van het gesprek is het raak. Gertjan, mager gezicht en het haar in een staart, wijst de kapstok, maar maakt er de kanttekening bij 'dat toch niemand er gebruik van maakt'. Hij zet koffie en schenkt twee koppen in, om vervolgens op te merken dat hij eigenlijk geen koffie drinkt. Na toevoeging van de nodige suiker drinkt hij zijn mok niettemin leeg.

Nog zoiets vreemds: Gertjan heet sinds zijn debuutalbum *De verbaasde analfabeet* **Gummbah**. Vroeger signeerde hij gewoon nog met **Van Leeuwen**. Gummbah klinkt als een oerwoudgeluid, maar volgens de tekenaar zelf betekent het zoveel als 'betrouwbare vriend'. 'Ik las het woord *gumba* in een interview met **Iggy Pop** en oorspronkelijk dacht ik dat het klootzak betekende. Ik heb het aangepast en gebruik het nu als pseudoniem.' Een handig pseudoniem, vindt hij zelf, want het stopt hem niet in een hokje. Als het op namen aankomt, is Gertjan/Gummbah trouwens uiterst creatief. De Harmonie-uitgave van eind vorig jaar mag dan *De verbaasde analfabeet* heten, er waren verschillende alternatieven voor handen. 'Het boek had ook *De mislukte cover* kunnen heten, en dan was de omslag één grote kraspartij geworden. Op zich vond ik dat een leuk alternatief. Nog een mogelijke titel was: *De avonturen van Kuifje kunnen helaas geen doorgang vinden*. Maar dan krijg je misschien juridische problemen.'

Absurdisme

De titels geven goed weer wat je moet verwachten als je een strip van Gummbah leest: absurde, surrealistische en cynische grappen. Zijn werk laat zich redelijk vergelijken met dat van **Kamagurka**, de meest bekende absurdist onder de stripmakers. 'Het is een gemakkelijke vergelijking, maar ik ben er wel trots op. Ik vind hem heel goed, en je kunt maar het beste met iemand vergeleken worden die goed is.'

Het predikaat 'goed' lijkt inmiddels ook op Gummbah van toepassing. Het is immers geen kwestie van toeval dat hij tegenwoordig cartoons weet te slijten aan *Humo* en strips aan *Zone 5300*. Zijn absurdisme wordt bij die bladen erg op prijs gesteld. Gummbah: 'Absurdisme is zo oud als de mensheid, maar niet iedereen heeft er gevoel voor. Mijn ouders snappen bij voorbeeld niks van mijn grappen. Toen mijn eerste cartoon in Humo verscheen, ging mijn moeder meteen naar de winkel. Ze heeft vervolgens drie uur naar mijn tekening zitten staren, maar snapte er toen nog niks van. Dat heeft met onze generatiekloof te maken, denk ik.'

Plotseling stokt de tekenaar. 'Absurdisme, is dat eigenlijk wel het juiste woord?' Van Dale wordt erbij gepakt. De daarin opgenomen betekenis stemt Gummbah gerust. *Absurdisme* staat genoteerd als 'artistieke stroming die het absurde, ongerijmde tot systeem verheft', terwijl Van Dale *absurdistisch* omschrijft als 'het absurde opzettelijk aanwendend'. Gummbah: 'Ik ben zelf een enorm bewonderaar van **Marcel Du-**

champ, maar dat is meer een dadaïst. Hij was de man die een urinoir als kunstwerk afleverde. Zoiets is meer surrealisme dan absurdisme.'

Een ander element van Gummbahs eigen werk is de zogenaamde droge humor. 'Dat is een vage term, die eigenlijk betekent dat je iets grappigs zegt zonder daarbij zelf te lachen. Ik ben een voorstander van meer droge humor in het dagelijks leven.' Als voorbeeld van niet-droge humor noemt hij de televisieserie *Absolutely Fabulous*, die net als de meeste andere Engelse (en Amerikaanse) programma's met de regelmaat van de klok wordt onderbroken door eerder opgenomen lachsalvo's. 'Die serie is briljant, maar zo'n lachband verpest het voor mij. Dat irriteert me mateloos.'

God

Gummbah werd in 1967 als Gertjan geboren in het Gelderse dorpje Nieuwaal. Zijn tekencarrière begon pas serieus vorm aan te nemen toen hij op de Academie voor Journalistiek en Voorlichting in Tilburg zat. Vrienden vonden de moppen die hij in de kroeg achterop bierviltjes tekende vaak erg leuk. Gertjan exposeerde tekeningen op de academie, verluchtigde een wand in de schoolkantine met een aantal cartoons en maakte de illustratie voor het t-shirt dat tijdens het tienjarige bestaan van de journalistenopleiding verkocht werd. 'Ik had wel eens werk opgestuurd naar bladen, maar kreeg altijd nul op het rekest. Uit die frustraties is toen God ontstaan.' Ditmaal is de absurdist bloedserieus (en misschien daardoor wel weer absurdistisch). Het is zijn geijkte woordgrap. Gummbah is niet de schepper van de schepper, maar bracht een eenmalig tijdschrift met diens naam in eigen beheer uit. De titel *God* was volgens hem heel praktisch: 'Het levert je heel wat gratis reclame op, want iedere zondag noemen ze de naam van je blad.'

In *God* staan veel cartoons die terugkeren in *De verbaasde analfabeet*, zij het hertekend. 'Die grappen uit *God* waren heel leuk, maar bij heel weinig mensen bekend. Ik was niet meer tevreden over de stijl die ik indertijd hanteerde. Die was te bewerkelijk, te beperkt.' Gummbahs oude stijl was 'priegelig' en liet duidelijk de invloeden van de Amerikaanse alleskunner **Robert Crumb** zien. De nieuwe stijl, vol met eigenaardige, buitenproportionele rimpelgezichten, is meer persoonlijk, aldus de tekenaar. Een paar grappen heeft hij ongewijzigd uit *God* overgenomen, zoals de korte strip over **Adolf Hitler**. 'Dat moest ook wel, want bij deze grap speelde de herkenning van de persoon een belangrijke rol. Mijn oude stijl leent zich veel beter voor het tekenen van goed lijkende karikaturen.'

Gerard Reve

Met Kamagurka, Duchamp en Crumb heeft Gummbah al een aantal zeer verschillende inspiratoren genoemd. Ook valt de naam van **Glen Baxter**. 'Maar die is niet met mij te vergelijken. Bepaalde grappen hebben hooguit verwantschap.' Als je hem vraagt naar zijn belangrijkste voorbeeld, komt Gummbah met iemand waar je absoluut niet aan zou denken bij het lezen van zijn strips: '**Gerard van het Reve** is de grootste humorist ter wereld. Hij heeft een ironisch gevoel voor humor. Ik kan moeilijk uitleggen waarom ik hem zo grappig vind. Het is onder meer vanwege de geweldige stijl waarin hij heel lullige dingen beschrijft. Op de één of andere manier zit er veel Reve in mijn werk. Dat kan ook bijna niet anders, want zijn verhalen worden, net als mijn grappen, op een zodanig droge manier verteld dat het grappig is. De figuren in mijn cartoons weten ook absoluut niet dat ze grappig zijn.'

Is dat de truc van zijn werk? 'Humor is absoluut geen truc.'

Even duikt de interviewvorm op, maar het is schijn. Gummbah praat honderduit en het is leuk om naar zijn bespiegelingen te luisteren. Het is een intelligente jongen, die akelig goed aanvoelt wat een leuke grap is en wat niet. 'Ik hou ervan als iets er onaf uit ziet. Een televi-

Brieven

Beste redactie,

In Stripschrift 276 schreef ik over 'Icebound', het meest recente verhaal van Erika Raven. Ik sprak het vermoeden uit dat ze zich had gebaseerd op een verhaal van de Canadese schrijfster Margaret Atwood, of in elk geval op de historische feiten die aan dat verhaal ten grondslag lagen, namelijk de expeditie van de Engelse poolreiziger Sir John Franklin. De – naar mij gebleken is – al te stellige toon die ik daarbij aansloeg, was mede bedoeld om de tekenares te prikkelen tot een reactie. Die kwam dan ook: een wat gepikeerde fax, waarna ik haar opbelde en tot de ontdekking kwam dat Erika Raven noch Atwoods verhaal, noch de Franklin-expeditie kende. Tot haar spijt, zei ze me, want met dat historische feit (een scheepsbemanning wordt krankzinnig en sterft doordat de meegenomen conserven zijn vergiftigd door het lood waarmee de blikken zijn dichtgemaakt) was de plot van haar verhaal rond geweest. Ze vertelde dat ze achteraf veel kritiek op het verhaal had gekregen en dat ze er van overtuigd was geraakt dat ze te veel open had gelaten.

Ik heb Erika Raven onrecht gedaan met mijn artikel. 'Icebound7 blijft een verhaal met tekortkomingen, maar ik wil opnieuw mijn waardering voor haar werk uitdrukken. Nieuwe verhalen van haar hand zal ik met belangstelling volgen – kritische belangstelling. Erika, nogmaals mijn excuses.

Pieter van Oudheusden, Rotterdam

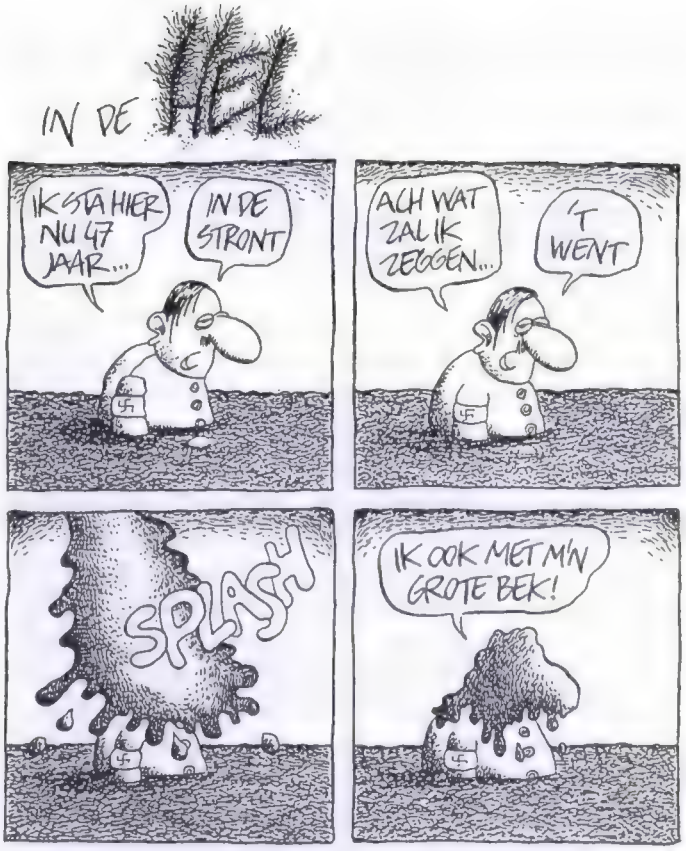

sieprogramma als *Goede Tijden, Slechte Tijden* is juist zo vermakelijk omdat het zo knullig overkomt. Het oudere werk van **Wim T. Schippers** zag er zelfs bewust knullig uit.'

Op de kwaliteit van *De verbaasde analfabeet* valt volgens Gummbah weinig af te dingen. 'Veel mensen zeggen dat ze *God* beter vinden. Dat zijn zeikerds. Ze zeggen dat ook weer van dit boek als ik een volgende maak. En weer bij het derde. Dan is het: "het eerste boek was goed, het tweede nog redelijk, maar dit boek is toch echt minder." Zo gaat dat altijd.' Op een compacte manier geeft hij een beeld van de sceptische criticus. Zelf laat hij zich door critici niet snel van de wijs brengen. 'Ik ben heel tevreden over het boek. En dat mag ook wel, want ik heb mijn beste honderdtwintig grappen erin gestopt.'

Gummbah noemt zichzelf 'oprecht onbescheiden', maar gaat niet op zijn lauweren rusten. Naast cartoons voor *Humo* en strips voor *Zone 5300* maakt hij ook reclametekeningen. Voor een nieuw stripalbum heeft hij al genoeg materiaal klaarliggen, maar voorlopig ligt alleen *De verbaasde analfabeet* in de boekhandels. De titel voor het volgende boek heeft Gummbah al wel: *Behang voor gevorderden*. 'Dat wordt een cover met een heel ingewikkeld behangmotief.'

Het gesprek is afgelopen. Weinig interview, maar toch veel interessante gespreksstof. Of toch niet. Gummbah, zelf een gediplomeerd journalist, weet nog een goed interview uit een Belgische krant. 'Die journalist heeft het precies opgeschreven zoals het is. Je kunt het misschien wel gebruiken ... Ach, nu ga ik zelf alweer de journalist uithangen.' Een absurd fenomeen, die Gummbah.

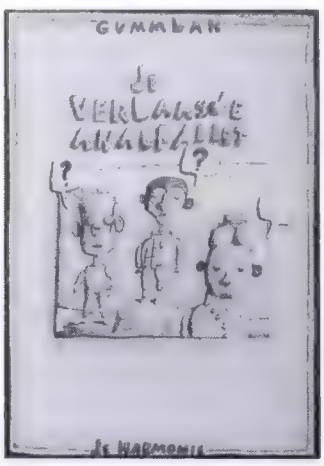

De verbaasde analfabeet

Gummbah
Harmonie 1994
ISBN 90-6169-474-4
Prijs f 14,90 / Bfr.298
(48 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Het is verbazingwekkend snel gegaan met de carrière van **Gertjan van Leeuwen**, alias **Gummbah**. Plots was hij daar met zijn eenmanstijdschrift *God*, dat hij voltekende met absurde grappen en waarvan precies één nummer verschenen is. Daarna was het even stil. Maar al even plotseling verscheen zijn volgende wapenfeit: een heus album – *De verbaasde analfabeet* – uitgegeven door een heuse uitgeverij, De Harmonie, die het aandurfde het debuutalbum uit te brengen van een in de stripwereld haast volslagen onbekende. De uitgeverij taxeerde het talent van Gummbah op de juiste waarde, gezien ook de verrassend positieve aandacht in de landelijke pers voor deze uitgave.

En terecht, want *De verbaasde analfabeet* is een geslaagd album, vol absurditeiten, rare kronkels en spitsvondigheden, die worden versterkt door de grillige, primitieve tekenstijl van Gummbah. Zo zien we achterop het album een man 'met een ondraaglijk hoog IQ' vertwijfeld naar zijn hoofd grijpen met de tekst 'Oh God! ... wat zijn ze dom!!!'. Hij blijkt een gesprek tussen twee mensen te hebben gevolgd waarbij de ene vraagt 'Nog koffie?', en de ander antwoordt 'Ja, graag'. In een andere grap blijkt een man zichzelf opgehangen te hebben, maar gaat de aandacht van de mensen die hem vinden, meer uit naar zijn afscheidsbrief die twee grove spelfouten telt. Eén van de betere grappen is ook die waarin Kuifje tegen zijn 'achtervolgend' bewegingsstreepje roept dat die 'op moet donderen'.

Deze gehanteerde humor doet sterk denken aan de gortdroge absurditeiten van **Glen Baxter** en **Gary Larson** en het al jarenlange succesvolle werk van **Kamagurka** en **Herr Seele**. Het lijkt erop dat deze stijl eindelijk navolging vindt in Nederland, want Gummbah staat niet alleen. Hij is één van de vlaggedragers van een groep jonge tekenaars die zich uitleven in (licht-)absurde en/of cynische grappen, en andere hersenkronkels. Breed genomen vallen daar, behalve Gummbah, auteurs onder als **Marc Retera**, **Mars**, **Koen Hottentot**, **Floris Oudshoorn**, **Mathias Giesen**, **Anton Damen** en **Marq van Broekhoven**, **Luuk Bode**, **Jeroen de Leijer** en anderen. Het is misschien wat al te voorbarig om over een 'nieuwe generatie' te praten, maar zij zijn in ieder geval een welkome aanvulling op gevestigde humoristische striptekenaars als **Gerrit de Jager**, **Toon**, **Eric Schreurs**, **Hein de Kort**, **Windig & De Jong** en **Peter de Wit**. Het kan geen kwaad dat deze gevestigde orde last krijgt van wat 'hete adem in de nek'; het zet sommigen onder hen wellicht aan tot grootsere daden. En nu maar hopen dat De Harmonie, of een andere uitgeverij het aandurft om ook werk van andere jonge tekenaars uit te brengen.

RS

***

EEN WALHALLA VOOR DE STRIPFANAAT

2e VERDIEPING CENTRALE BIBLIOTHEEK

STRIP DOCUMENTATIECENTRUM ROTTERDAM

Als je van strips houdt, dan moet je in Rotterdam zijn. Daar bevindt zich op de tweede verdieping van de centrale Gemeentebibliotheek het Stripdocumentatiecentrum, dat op 9 december 1994 vijf jaar bestond. Niet minder dan 4000 Nederlandse stripalbums, 625 boeken, 10 stripbladen en 11 tijdschriften over strips zijn hier verzameld. Daarnaast wordt ieder jaar een grote tentoonstelling over strips georganiseerd. 'Eigenlijk moet iedere grote bibliotheek een vergelijkbaar instituut hebben. Dat zou een enorme stimulans zijn voor de stripcultuur in Nederland', aldus *Netty van Rotterdam*, **hoofd van het Stripdocumentatiecentrum Rotterdam. Een terugblik.**

door

LÉON BIJNSDORP

Het Stripdocumentatiecentrum Rotterdam (SDCR) wil haar eerste lustrum onder andere vieren met een tentoonstelling over vijftig jaar *Suske en Wiske* en een door medewerkers van het blad *Zone 5300* samengestelde expositie in juli en augustus 1995. De medewerkers van het SDCR denken nog na over andere festiviteiten die het jubileum tot een grandioze happening moeten maken.

Vijf jaar geleden, op 9 december 1989, verrichtte **Theo van den Boogaard** de officiële openingshandeling van het SDCR. Er waren drukbezochte tentoonstellingen te zien op alle verdiepingen van de bibliotheek. Ook kon het publiek diverse lezingen over het beeldverhaal bijwonen. De oprichting van het SDCR kwam niet zomaar uit de lucht vallen. 'Het centrum is ontstaan naar aanleiding van de toegenomen belangstelling voor strips', vertelt Netty van Rotterdam. 'Het medium strip was in de jaren tachtig volwassen geworden en uitgegroeid tot een vast element in de leescultuur. Niet alleen onder de jeugd, die steeds vaker een stripboek in plaats van een leesboek uit de kast pakte, maar ook onder volwassenen'.

In 1988 vormde een aantal medewerkers van diverse bibliotheekafdelingen een commissie. Dit groepje stripliefhebbers vroeg zich af waarom er niet serieuzer met het medium strip werd omgegaan. Weliswaar had de bibliotheek op de jeugdafdeling de stripcollectie op een goed peil weten te brengen, maar op de romanafdeling, waar de strips voor volwassenen staan, was het beeldverhaal een soort sluitpost. Zo stond de achtergrondinformatie over strips (secundaire literatuur en tijdschriften) verspreid over het zes verdiepingen tellende bibliotheekgebouw. Het zoeken van gegevens over bijvoorbeeld een buitenlandse scenarioschrijver werd daardoor een tijdrovende klus.

Uiteindelijk bracht de commissie een notitie uit. 'Zij formuleerde in dat stuk twee doelstellingen', aldus Van Rotterdam. 'Ten eerste de uitbreiding van de stripcollectie op de romanafdeling, omdat daar een representatieve verzameling strips ontbrak. De tweede doelstelling was de oprichting van het SDCR, dat twee taken kreeg toebedeeld: het verzamelen van alle achtergrondinformatie over strips en het opbouwen van een bewaarcollectie van strips van Nederlandse tekenaars en scenarioschrijvers.'

Bij het opzetten van het SDCR kon niet worden teruggevallen op de kennis en ervaring van soortgelijke instituten, ondanks het feit dat er in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam een stripdocumentatiecentrum was gevestigd. 'Dit centrum beschikte over een gigantische verzameling strips en achtergrondmateriaal. Helaas was alleen geld beschikbaar om al dit materiaal te kopen. Een gekwalificeerde medewerker, die de collectie had moeten ontsluiten, kon niet worden betaald. Wat in Amsterdam staat is een *dode* collectie, dat wil zeggen dat er niets mee wordt gedaan', zegt Van Rotterdam.

Pep compleet

Bij de opening van het SDCR bestond de collectie uit 1500 strips, 200 boeken en tijdschriften met achtergrondinformatie en 450 knipselmappen. In de loop der jaren is daar zeer veel bijgekomen. 'Ik ben vaak naar *Lambiek* in Amsterdam en *Sjors* in Dordrecht geweest', vertelt Van Rotterdam. 'Daar kocht ik zoveel mogelijk naslagwerken, secundaire literatuur en antiquarisch materiaal. Ook in het *Belgisch Centrum van het Beeldverhaal* trof ik veel dingen aan die wij nog niet in onze kasten hadden staan. Die probeerde ik dan ook weer te pakken te krijgen. En soms kwamen particulieren naar ons toe die een aantal jaargangen van een stripblad in huis hadden en zeiden: "Dat staat daar maar te staan, neem het maar mee."

Van de nieuw verschenen secundaire literatuur kopen we in principe alles aan, of het nu een Nederlands, een Engels, een Duits of een Frans boek is. Wil iemand een lezing over *Kuifje* houden dan kunnen ze hier het nodige achtergrondmateriaal vinden.' Van de nu aanwezige 475 titels wordt het merendeel uitgeleend. Van verschillende boeken is een tweede exemplaar aanwezig. Dit laatste geldt niet voor de bewaarcollectie strips.

'Naast de 4000 strips hebben we in de magazijnen de complete edities van onder andere *Pep*, *Eppo*, *Donald Duck*, *Tina* en *Robbedoes* staan. Op de afdeling zelf bevindt zich ook een selectie van de belangrijkste achtergrondbladen, waaronder *Stripschrift*, *Hop!*, *Rraah!*, *The Comics Journal* en *ZozoLala*. Die lenen we niet uit omdat vaak exemplaren worden gestolen, of bladzijden worden uitgescheurd. Heel vervelend, omdat er veel tijd en geld gaat zitten in het zoeken naar een vervangend album of een nummer van een tijdschrift. Soms vraag je

FOTO ANTON WASLANDER

je af of echt alles achter slot en grendel moet worden gezet. De tijdschriften kunnen daarom alleen maar worden ingezien op het SDCR.'
Sommige collectiestukken zijn echte verzamelaarsobjecten. Zo beschikt het SDCR over eerste drukken van *Kapitein Rob* en *Bulletje en Bonestaak*. Ook voor de zeldzame objecten geldt dat ze niet worden uitgeleend. Wel zijn ze op verzoek te bezichtigen. De Rotterdamse bibliotheek heeft ook een heleboel minder zeldzame strips in haar collectie. Deze liggen op de romanafdeling en zijn wel gewoon uitleenbaar.

Uniek

'Eigenlijk begon het SDCR pas na drie jaar goed te draaien. Daarvóór wisten veel mensen ons nog niet te vinden. Met name *Het Stripschap* heeft veel mensen naar ons doorgestuurd, en in de stripwereld kent iedereen het SDCR nu wel. Als mensen hier dan voor de eerste keer binnenstappen zien ze pas hoe bijzonder, hoe uniek het SDCR eigenlijk is, want je vindt dit nergens in Nederland. We hebben een zeer behoorlijke, goed ontsloten collectie strips en achtergrondmateriaal.'
Van Rotterdam schat dat dagelijks 20 à 25 mensen het SDCR bezoeken. Dat zijn niet alleen stripfanaten, die in de *Matla-catalogus* willen opzoeken hoeveel een album waard is, of alles willen weten over een scenarioschrijver. Ook studenten en wetenschappers, die onderzoek doen naar het beeldverhaal, zijn aan te treffen tussen de boekenkasten. De laatste tijd komen opvallend veel mensen van de Kunstacademie bij het SDCR langs. 'Die zijn dan bij voorbeeld bezig met het modebeeld van de jaren vijftig, en gebruiken strips die zich afspelen in die periode als documentatiemateriaal.'
De *Stichting Beeldverhaal Nederland*, onder andere verantwoordelijk voor de tweejaarlijkse organisatie van de *Stripdagen Haarlem*, wil ook een stripdocumentatie- en informatiecentrum realiseren. Van Rotterdam juicht dit soort initiatieven toe. 'Het doet niet alleen het imago van de strip goed. Het is vooral zo belangrijk omdat de stripliefhebber dan ook op andere plaatsen dan Rotterdam terecht kan voor achtergrondinformatie over strips. Om dezelfde redenen moet het plan van de *Stichting Het Nederlands Stripmuseum*, om een Nederlands stripmuseum in Groningen op te richten, doorgaan. Daarnaast zouden er in alle grote bibliotheken stripdocumentatiecentra moeten komen, dat stimuleert de stripcultuur in Nederland enorm.'

Geen comics

In de komende jaren wil het SDCR op de ingeslagen weg doorgaan. Van Rotterdam: 'Dat betekent dat we informatie blijven verzamelen, of het nu kranteknipsels, boeken of tijdschriften zijn. We zullen ons blijven richten op strips van Nederlandse makelij, waarbij we ernaar streven die zoveel mogelijk compleet in ons bezit te hebben. En er zal, net zoals we dat in de afgelopen periode hebben gedaan, ieder jaar een grote tentoonstelling worden georganiseerd.
Waar we binnenkort eens over moeten praten is wat we met comics gaan doen. We doen er nog niet veel aan, maar houden het zeer zeker in de gaten. Ik weet zelf ècht niet wat we daarvan moeten kopen. We hebben wel een enkel exemplaar van *Superman* en *Spiderman*, en een abonnement op het tijdschrift *Comic Watch* (inmiddels ter ziele. Red.) om een beetje op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen op comic-gebied. Het is dus niet zo dat we zeggen: "Comics, daar beginnen we niet aan." Maar we zitten ten eerste met een opbergprobleem. Die dingen moeten stuk voor stuk in een catalogus worden ondergebracht, en dan moet er ook nog kastruimte voor worden gevonden. Bovendien, waar halen we het geld vandaan? Hetzelfde verhaal geldt voor de in korte tijd zeer populair geworden Manga'.
Een ander idee is om van de belangrijke buitenlandse strips, zoals bijvoorbeeld *Asterix*, niet alleen een album in het Nederlands, maar ook in de oorspronkelijke taal aan te schaffen. Op die manier kunnen bezoekers zelf vergelijken of de sfeer van een album, de dialogen en namen van personages veranderen in een vertaling.
'Welke strips ik zelf lees? Het klinkt misschien gek, maar ik bekijk strips meer dan dat ik ze echt lees. Alles wat binnenkomt blader ik door, voor het echt aandachtig lezen ontbreekt mij de tijd. Dat doet één van onze andere medewerkers.'

Stripdocumentatiecentrum Rotterdam
Gemeentebibliotheek
Hoogstraat 110
3011 PV Rotterdam
(+31) 010-2816215

Openingstijden:
maandag 12.30 - 21.00 uur
dinsdag t/m vrijdag 10.00 - 21.00 uur
zaterdag 10.00 - 17.00 uur

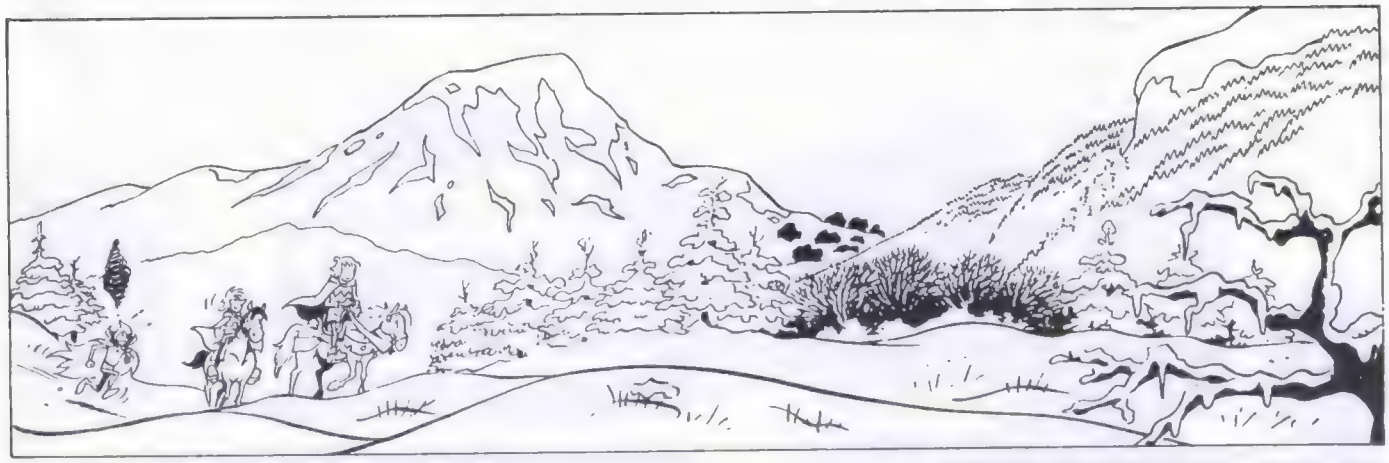

Ridders aan de toog

door
JEAN-MARIE MIEVIS

Iedereen kent Bruno Di Sano **van naam. Immers: in elke stripzaak en kiosk staan er wel een paar prominent opgesteld: zijn** *Rooie Oortjes*-**albums. Di Sano is een auteur uit het Luikse, en gangmaker op het humor-erotische stripvlak. Op vragen als welke strips hij goed vindt en welke tekenaars en scenaristen zijn voorkeur genieten, geeft hij liever geen antwoord. 'Maar', zo zegt hij, 'ik bewonder ze allemaal, want ik weet hoe moeilijk en hard het tekenaarsvak is.'**

WAT HEB JE NU WEER VOOR STOMS UITGEHAALD?
IK HEB GEWENST DAT ALLE TOVERKUNSTEN VAN DE PLUT, IN VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST, VOOR ALTIJD UITGEWERKT ZOUDEN ZIJN.

Wanneer ik hem ontmoet op een landelijk stripfestivalletje is hij dolblij dat ik speciaal voor hem gekomen ben. 'Je bent de eerste Nederlandstalige journalist die een artikel aan mij wil wijden'.

Bruno Di Sano: Toen ik tien was, maakte ik mijn eerste strips. Ik deed dat enkel voor mezelf, om bij weg te dromen. Jammer genoeg bestond er toen nog geen school voor striptekenaars. Ik heb daarom maar een opleiding tot automonteur gevolgd. Dit beroep gaf mij de kans tien jaar lang te overleven, terwijl ik in mijn vrije uurtjes aan mijn tekenstijl schaafde. Omdat ik steeds meer en meer opdrachten als tekenaar kreeg, heb ik op een goede dag de stap gezet om professioneel tekenaar te worden. En dat ben ik nu al meer dan tien jaar. Ik heb veel werk op bestelling afgeleverd, zoals voor de RTBF en een fabrikant van gezelschapsspellen. Weinig striptekenaars kunnen het zich veroorloven om alleen strips te tekenen. Ik had het geluk voor **Rob Harren** te kunnen werken aan de *Rooie Oortjes*-reeks. Daardoor ben ik bekend geworden, zowel in Frankrijk, België als Nederland.

Rooie Oortjes

Het idee achter de serie *Rooie Oortjes* is het in beeld brengen van bekende grappen, toogmoppen, bakken aan de bar. Soms schrijf ik zelf gags die ik ter goedkeuring naar de uitgever stuur. Meestal krijg ik echter van hem een aantal scenario's, waarvan ik niet weet wie de scenarist is. Ik heb het recht een grap te weigeren als ik hem echt niet leuk vind.

Het is moeilijk om voor elk album weer wat nieuws te bedenken. De beste moppen staan in de eerste albums en het zal een aantal jaren kunnen duren eer wij weer met wat leuks op de proppen kunnen komen. Ik wil zelf niet te lang bij deze ene reeks stil blijven staan. Liever benut ik mijn ervaringen met deze reeks voor iets heel anders. Die erotische strips hebben mij weliswaar uit de anonimiteit gehaald, maar ik raak er op uitgekeken. En als ik er geen plezier meer aan beleef, moet ik hoognodig een andere weg inslaan.

Ridder Reinout

Omdat ik erotische strips maak, vinden mensen mij vaak een zwijn. Daarom ben ik ook zo blij dat Wonderland de albums van ridder Reinout uitgeeft. Dan kan het publiek zien dat ik momenteel ook nog iets anders maak dan *Rooie Oortjes*-verhalen. Aanvankelijk werd de *Reinout*-reeks geschreven door **Jean Dufaux**, voor uitgeverij Lombard. Zij wilden een strip die zich in de middeleeuwen afspeelt, in de stijl van *Johan en Pirrewiet*. Het idee lag mij wel, maar Dufaux stapte over naar een andere uitgeverij. Ik ben op zoek gegaan naar een nieuwe scenarist, en dat is **Mythic** geworden. Voor *De avonturen van ridder Reinout* gebruikt hij trouwens zijn echte naam: **Smit le Bénédicte**. Bij Lombard liep het vervolgens nogal stroef. Telkens wanneer zij een album wilden uitbrengen werd de planning gewijzigd en de publikatie uitgesteld. Gelukkig verschijnen de albums nu in het Frans bij uitgeverij Noir Dessin en in het Nederlands bij Wonderland

HET WERK VAN BRUNO DI SANO

Half Vier Productions. Wat voor mij telt, is dat de albums bestaan en het publiek dit weet.

Stijl

Ik hanteer voor *Ridder Reinout* een andere tekenstijl dan voor de *Rooie Oortjes*-verhalen. Voor Reinout probeer ik zo helder mogelijk te tekenen, tot in de details uitgewerkt. Voor *Rooie Oortjes* heeft het geen zin om naar perfectie te streven. Dat dient nergens toe. Het publiek is niet geïnteresseerd in mooie tekeningen; de grap is het belangrijkst. Wat overigens niet betekent dat ik mij er met een Jantje van Leiden van afmaak.
Ik wil niet op één bepaalde stijl worden vastgepind. Vergelijk het met een acteur die de ene dag *Don Quichotte* speelt, en de volgende dag aan een onbekend stuk meedoet. Het voornaamste blijft het acteren. Voor mij geldt net zoiets: ik ben een vakman die alle stijlen wil beheersen. Als ik morgen een westernserie krijg aangeboden, en ik er zin in heb, dan doe ik dat zeker.
Een goed scenario is zeer belangrijk. Dan is tekenen werkelijk een genot. Zelf zal ik niet zo snel scenario's schrijven. Dat laat ik liever over aan de specialisten. Net zoals het inkleuren. Ik beperk mij als tekenaar tot het tekenwerk.

Strips

Ik presenteer mij niet als specialist in humorstrips of erotische strips. Ik sta in principe open voor alle soorten strips, zelfs geweldstrips, op voorwaarde dat de verhalen goed zijn. De kunst van het striptekenen bestaat erin een verhaal zo goed en zo doeltreffend mogelijk in beeld te brengen. Voor mij zijn er twee soorten strips: echte en onmogelijke strips. Bij een echte strip begin ik te lezen en beland ik bijna ongemerkt bij het einde, zonder dat ik mij ook maar één ogenblik ongemakkelijk voel. Bij onmogelijke strips is het verhaal onlogisch, zijn de tekeningen overdadig en zijn de kleuren schreeuwerig. Dan krijg ik het zo moeilijk, dat het onmogelijk wordt verder te lezen. Alle elementen in een strip moeten in evenwicht zijn, net zoals bij een film. Van de vijf strips die ik onlangs kocht, was er maar één de moeite waard. Er worden veel strips gemaakt, maar slechts weinige hebben kwaliteit.

DE GEKKE GANGENGRAVER HEEFT WEER TOEGESLAGEN!
ALSOF WE ONS IN HET HART VAN EEN ENORME MIERENHOOP BEVINDEN, VOL REUSACHTIGE MIEREN!
WAT?! WAT ZEG JE?
AAAHHHH
ALLE DUIVELS! HEB JE DAT GEZIEN?!
NEE! IK KIJK LATER WEL! ALS IK ER UIT BEN!!
WAT VERNUFTIG! EEN VEREND VALLUIK!
IK HEB 'T NIET GOED KUNNEN ZIEN! LOOP ER ZELF 'S OVER HEEN!
LATEN WE VERDER GAAN EN EEN ANDERE GANG PROBEREN!
PFF! EN DAT ALLEMAAL OM EEN HARNAS TE VINDEN DAT AL JAREN EEN ROESTIGE SCHROOTHOOP IS!

Toekomst

In november verschijnt een nieuw deel van *Rooie Oortjes* van mij. Verder is het tweede deel van *De avonturen van ridder Reinout* af. Het heet *Prins charmant* en zal in maart bij Wonderland Half Vier Productions uitkomen. Daarnaast heb ik nog een aantal ideeën, zij het nog weinig concreet. Misschien wordt mijn volgende album wel een detective-strip. Uitgeverij Lefranc stelde me voor een *Sherlock Holmes*-serie te beginnen in een realistische stijl. Vroeger heb ik al eens eerder realistische strips gemaakt voor uitgeverij Michel Deligne. Dat zou me dus goed uitkomen, al was het alleen maar om mijn vaardigheden in het tekenen van de menselijke anatomie weer eens bij te slijpen.

De prins van de nacht 1: De jager

Swolfs
Glénat 1994
ISBN 90-6969-139-6
Prijs *f* 25,95 / Bfr.519
(48 pagina's, kleur, h.k.)

In 1981 maakte **Yves Swolfs** zijn debuut met *Durango*, een spraakmakende western waarvan tot op heden twaalf delen verschenen zijn. Toen de beperkingen van zijn archetypische held hem wat begonnen te vervelen, wierp hij zich op een ander genre. Maar ook de historische reeks *Dampierre* schonk hem niet de volle bevrediging. Al na twee albums liet hij het tekenwerk om zich aan weer een nieuwe serie te kunnen wijden. Voor *De prins van de nacht* haalde Swolfs echter opnieuw een archetype van stal, de vampier.
Op het eerste gezicht is het bevreemdend dat Swolfs opnieuw een conventioneel karakter als de vampier van stal haalt. Maar hij heeft nu eenmaal een uitgesproken voorkeur voor herkenbare, prototypische personages die zich nauwelijks buiten de conventies van hun genre wagen. Dat leverde fascinerende strips op, die echter niet vaak om hun originaliteit geroemd zullen worden. Met *De prins van de nacht* wil Swolfs dit patroon doorbreken.
Hoofdpersoon in dit middeleeuwse epos is de ridder Jehan de Rougemont. Op een kwade dag valt zijn gemalin ten prooi aan een vampier. Om haar ziel te redden van een eeuwige dwaaltocht door de wereld der ondoden moet Jehan haar hart doorboren met een houten staak. Verbitterd zweert hij wraak en begint een bloederige klopjacht op het satanische monster.
Zoals gebruikelijk bij Swolfs is ook in dit verhaal de strijd tussen goed en kwaad het centrale thema. De scheidslijn tussen de personificaties van beide uitersten is echter niet zo strak getrokken als in Swolfs eerdere werk. Jehan de Rougemont heeft weinig van een klassieke held. Al vóór die noodlottige dag was hij een bruut en rancuneus man die zijn eigen vrouw verkrachtte. En hoewel de motieven voor zijn drijfjacht respectabel zijn, verschilt hij in zijn bloeddorst nauwelijks van zijn prooi. Niets menselijks is de gekwelde ridder vreemd. Daarom is hij een wezenlijk anders personage dan de onpersoonlijke Durango die constant gebukt gaat onder een door het genre opgelegde ééndimensionale psychologie.
Hierdoor is ook de ontwikkeling van het plot veel minder voorspelbaar geworden. Swolfs heeft dat handig uit weten te buiten door chronologische uitstapjes in het scenario te verweven. Deze zorgen voor een extra spanningselement en maken de lezer bovendien nieuwsgierig naar het volgende deel.
Swolfs overstap naar een ander genre betekende overigens geen stijlbreuk. Zijn harde realisme, dat zich zo goed leent voor het uitbeelden van de overvloedig aanwezige gewelddadige scènes, heeft hij in de loop der jaren geperfectioneerd. De dynamische pagina-indeling zorgt er trouwens ook voor dat er goed de vaart in het verhaal gehouden wordt.

TB

****

Urbanus 50: De hete Urbanus

Linthout & Urbanus
Loempia 1994
ISBN 90-6771-349-X
Prijs *f* 6,50 / Bfr.130
(32 pagina's, kleur, s.k.)

Urbanus is alweer aan zijn vijftigste album toe. Hoewel: deel 49 is er nog niet, maar naar verluidt waren makers en uitgever nodig aan een feestje toe. Dat hebben ze er dan ook van gemaakt: deel 50 is een foto-strip, waar bovengenoemden en hun familie de hoofdrollen is spelen. Ze hebben er ongetwijfeld een hoop plezier aan beleefd, maar of dat ook voor de lezer geldt, moet ernstig betwijfeld worden. Zowel de haters als vooral ook de liefhebbers van de strip kunnen het produkt beter mijden.
Wel is het een mooie gelegenheid om de strip zelf weer eens nader te beschouwen. Een èrg Vlaamse strip natuurlijk, met het daarvoor typerende kenmerk dat er in een bijna niet bij te houden tempo maar album na album van blijft verschijnen. En alleen dat al is voor veel Nederlandse striplezers een verdacht verschijnsel: kan dat wel interessant blijven?

Welnu, dat valt niet tegen. Vooropgesteld dat de humor van **Urbanus** (die niet altijd van zeer intellectueel kaliber is) je aanspreekt, dan kunnen we constateren dat, bij voorbeeld, deel 45 (*De vettige vampiers*) zeker niet minder leuk is dan de eerste delen van de reeks. Wat vooral opvalt, is dat het (nog steeds) een tamelijk brutale strip is, zowel inhoudelijk als structureel. Geen onderwerp wordt geschuwd, ook zaken die je in een dergelijke strip niet zo snel verwacht (als dood en seks), worden met grote vanzelfsprekendheid aangekaart, en op een luchtige, absurdistische en licht anarchistische manier verwerkt. Dat laatste geldt ook voor de verhaalstructuur; er kan ieder moment letterlijk van alles gebeuren, en we zien wel waar het uitkomt. Vaak ontbreekt ook een eind-goed-al-goed-einde, en gaat het verhaal in totale chaos ten onder. Toch gehoorzamen de gebeurtenissen wel altijd aan een innerlijke logica, zodat de lijn goed te volgen blijft. De tekenstijl oogt primitief, maar kan wel de krankzinnigste situaties helder in beeld brengen.
Al met al een strip waar je van moet houden (of niet), maar in de gekozen kwaliteit constant.

JL

** (deel 45-50)

Baard en Kale 42: De moordenaar van de drie zustersteden

Sikorski & Lapière
Dupuis 1994
ISBN 90-314-1721-1
Prijs *f* 8,95 / Bfr.179
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Bij het bespreken van een recent *Baard & Kale*-avontuur is het schier onmogelijk om niet terug te kijken naar het begin. In 1938 verschenen beide heren als *Tif et Tondu* in *Spirou*. **Fernand Dineur** was verantwoordelijk voor zowel scenario als tekeningen. Vanaf het tiende verhaal, ontstaan zo rond 1947, nam **Willy Maltaite** de tekenpen over van Dineur. Deze Will hield dat vol tot en met verhaal 55 in 1989, gesteund door scenaristen als **Tillieux** en **Desberg**. Het sterke punt van de strip was het samengaan van spanning en boertige humor, waarbij Kale in zijn enthousiasme werd geremd door zijn aangever Baard. De verhalen worden gekenmerkt door een 'alles is mogelijk'-principe. Thema's als varen, duiken en gangsters vangen worden afgewisseld met science fictionachtige gebeurtenissen.
De kompanen hadden tot halverwege de zeventiger jaren een vaste tegenstander in Stomp, een gentleman-boef. Nadien worden de tegenstanders wat onpersoonlijker. En dan nu vanaf verhaal 56 het duo **Alain Sikorski/Denis Lapière**. De wijze waarop zij *Baard en Kale* vormgeven is serieus. Beide heren zijn detectives en hebben relaties. Hun antagonisten zijn gevaarlijk en uit op doden. Daarmee is een

andere toon gezet dan bij hun voorgangers. No nonsense van de negentiger jaren.
In dit verhaal is Baard, wandelend langs de Normandische kust met zijn vriendin getuige van een laffe moord. Een jonge vrouw wordt van de rotsen gegooid. Deze moord wordt gevolgd door een tweede en een reeks aanslagen. Zoals zo vaak gaat het hier om een wraakoefening van een gefrustreerd en getormenteerd individu, die 20 jaar na een tragische gebeurtenis, waarbij seks, drugs en rock and roll een belangrijke rol speelden, verhaal wil halen. De overbekende tekenstijl van Will wordt door Sikorski praktisch naadloos overgenomen en stemt tot genoegen. Het verhaal is tot de laatste bladzijde spannend en onderhoudend. *Baard en Kale* kunnen met deze tekenaar en scenarist nog jaren mee.

RB

***

De Mazdabende 6:
Slaat op hol

Tome & Darasse
Dupuis 1995
ISBN 90-314-1682-7
Prijs *f* 8,95 / Bfr.179
(48 pagina's, kleur, s.k.)

In 1989 startten tekenaar **Darasse** en gelegenheidsscenarist **Hislaire** een serie over drie aan de weg timmerende striptekenaars. Sinds een drietal delen heeft de succesvolle scenarist **Tome** (pseudoniem van **Philippe Vandevelde**) de scenario's voor zijn rekening genomen.
In de inleiding van het album staat ter verduidelijking te lezen dat 'Mazda' bij de Perzen de god van het licht was, en door artiesten –vooral striptekenaars– ook wel beschouwd wordt als de god van het geestelijk licht of de inspiratie.
Hoe het met de Perzen is afgelopen na de islamitische revolutie, moge als een bekend gegeven worden beschouwd, en het moet gezegd worden dat Mazda als inspiratiebron door Darasse en Tome niet te vaak kan worden geraadpleegd.
Het blijkt maar weer dat het maken van een echt geslaagde humoristische strip maar weinig auteurs is gegeven en, helaas, probeert ook in dit album het schrijversduo op een dikwijls gekunstelde wijze de lachspieren te prikkelen.
De opbouw van de gags is vaak doorzichtig als glas, en (dus) blinken de clou's niet echt uit door verrassende spitsvondigheden.
Wellicht dat de verklaring daarvoor gevonden kan worden in de stelling dat het tekenwerk van Darasse de humor van Tome op grafisch gebied mogelijk minder doeltreffend aanvult dan dat van bij voorbeeld **Janry**, met wie Tome toch zeer geslaagde humoristische reeksen (*Robbedoes* en *De kleine Robbe*) maakt.
Hoe dan ook blijft de lezer met een onbevredigd gevoel en een nostalgisch verlangen naar de hoogtijdagen van Dupuis, toen een redactiestrip als *Guust* het weekblad *Robbedoes* nog sierde, achter.

Het 'pop-up'-hebbedingetje dat als leuke geste het album vergezelt, vormt daarbij geen compenserende pleister op de wonde.

TV

**

Bizu 4:
De werveling der wolven

Fournier
Dupuis 1994
ISBN 90-314-1696-7
Prijs *f* 8,95 / Bfr.165
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Op *Bizu* valt weinig aan te merken: het is zo'n aardige, leuke strip die toch eigenlijk niks bijzonders is. Het tekenwerk is degelijk, maar vooral niet te avontuurlijk; het verhaaltje wel fantasierijk, maar zeker niet fantastisch. Bizu geeft geen aanstoot, maar spreekt ook niet

echt aan. Bizu is geen kinderstrip. Daarvoor is één en ander te ingewikkeld: er zijn vreemde wezens bij de vleet. Sommigen leven zelfs in een parallelwereld. Er gebeuren rare grappen met een scepter tussen de bedrijven door en er is een *Stonehenge* op *Madurodam*-formaat. Ingewikkeld, jawel, maar ondertussen doet het geheel weer wonderlijk kinderachtig aan. Bij tekenaar en schrijver **Jean-Claude Fournier** stel ik me een nette, intelligente man voor met de fantasiewereld van een, pakweg, achtjarige. Misschien klinkt dit denigrerend, maar wie beter luistert hoort afgunst. Fournier heeft niet alleen de dromen van zijn kindertijd bewaard, maar kan daarmee, zelfs in deze onbarmhartige tijden, ook nog zijn brood verdienen. Fournier moet een gelukkig man zijn. Hij heeft met Bizu een hele vriendelijke en sympathieke strip gemaakt. Gewoon heel aardig en leuk, maar eigenlijk toch niks bijzonders.

SR

**

Jack Pott 1:
Het vergeten eiland

Oosterveer & Ritstier
Boemerang 1994
ISBN 90-73960-46-0
Prijs *f* 9,95 / Bfr.199
(136 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Blonde helden, zwarte schurken, schaarsgeklede dames, waanzinnige geleerden, beurzensnijders, magiërs, aapmensen, amazones, roofridders, zelfgebouwde luchtballons, windhozen, schipbreuken, wurgslangen, bodemloze ravijnen, levende dinosauriërs, moerasmonsters, vrouwen hangend boven kraters met gloeiende lava, zeeslangen, sneeuwstormen, grotten met vampiervleermuizen ...
Een paar elementen uit de eerste bundeling van avonturen van de klassieke stripheld *Jack Pott*. Klassiek in de zin van de vooroorlogse Amerikaanse krantestrip, waar een held nog een held was en achter elke deur en bergkam het Onbekende nog wachtte. *Jack Pott* is tegelijkertijd een hommage en een parodie op het genre, een strip waarin clichés niet vermeden, maar midscheeps geramd worden, met een plot als een achtbaan: het gaat nergens naar toe, behalve naar het volgende avontuur. De lol van het aan-elkaarverzinnen straalt ervan af.
Minck Oosterveer tekent deze vrolijke potpourri swingend en effectief, zij het in een niet altijd consistente stijl, met nèt dat beetje overdrijving dat het parodistische element blootlegt, zonder in slapstick te vervallen. Aparte vermelding verdienen de prachtige dames.
Ook het boek zelf is van een type dat je tegenwoordig niet

meer verwacht te zien: gedrukt op veredeld toiletpapier, zonder titelpagina en (buiten een copyrightregeltje achterin) zonder vermelding van makers of uitgever. Het valt te hopen dat dit opzet is; het sluit in elk geval naadloos aan bij de strip zelf: pulp met een knipoog.
Achterop wordt deel twee voor maart 1995 aangekondigd.

JL

***

Marsupilami 7: Het goud van Boavista

Franquin & Batem & Yann
Big Balloon 1994
ISBN 90-542-5086-0
Prijs f7,95 / Bfr.150
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Na het lezen van dit zevende deel van Marsupilami bleef bij mij de vraag hangen: waarom staat **André Franquin** nog op de cover? De herinnering aan deze grootmeester gaat terug naar de gelukzalige jaren zestig, een tijd waarin strips uit liefde werden gemaakt in plaats vanuit commercie. De mentaliteit is veranderd en zo houdt de herinnering geen gelijke tred met de realiteit. Gelukzalige emotie wordt gebruikt ten bate van de verkoopcijfers. Ik vind het jammer dat Franquin voor deze strip zijn hebben en houden heeft verkocht, waardoor de creativiteit ondergeschikt is gemaakt aan de verkoop.
Franquin en Marsupilami als lokkertjes. De strip wordt in feite gemaakt door **Batem** en **Yann**, en binnen het verhaal is Marsupilami maar een bijfiguur. In *Het goud van Boavista* draait het namelijk om 'gordito' Donald Maxwell-Trump. Hij beleeft het goudzoekersavontuur, waarbij Marsupilami enkel voor de fysieke ondersteuning zorgt. Wat betreft de inhoud van dit zevende deel: die wordt gehinderd door een stereotiepe benadering. Het is een verhaal met een milieuboodschap over een gebied ergens in Zuid-Amerika (Brazilië). Dit is glad ijs! Er wordt normerend gesproken over de kwikvervuiling en de biologische gevolgen ervan. De auteurs geven een goede uitleg over oorzaken en gevolgen, die echter zeer eenzijdig is gericht op milieu-aspecten. Sociaal-economische afhankelijkheidsaspecten blijven buiten beschouwing. Hierdoor ontstaat een eenzijdig, stereotiep beeld, dat niet past bij zo'n gecompliceerd thema. Binnen de eerste negen plaatjes worden al drie stereotiepe beelden geponeerd. 1. de grote stad is gevaarlijk/crimineel; 2. de Spaans-sprekende autochtone bevolking is lui (agent, pagina 3); 3. op de blanke jeugd kan je trots zijn, de autochtone jeugd pikt alleen

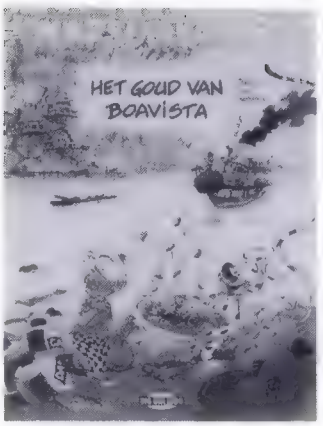

maar (pagina 4, plaatjes staan nog tegenover elkaar ook!).
Aangezien dit boek bij een jongere doelgroep terechtkomt kun je je afvragen of de jeugdige lezer wel de juiste dingen oppikt uit dit album. Door de ongenuanceerde benadering hebben de auteurs de kans gemist zo'n complex thema als kwikvervuiling op een evenwichtige wijze uit te leggen. Dit boek mag van mij blijven waar het hoort: bij de uitgever in het magazijn.

TI

*

De Smurfen (7 titels)

EMI Video 1994
Prijs f 9,95 / Bfr.199 (band 1)
f19,95 / Bfr.399 (band 2-7)
(±47 minuten per band,
Alle leeftijden)

Lucky Luke (5 titels)

Sony Music Media 1994
Prijs f19,95 / Bfr.399 per band
(±55 minuten per band,
Alle leeftijden)

Wereldberoemde strips zijn bijna gedoemd om geanimeerd te worden. De kwaliteit van de albums hoeven de bewegende helden niet meer te hebben, als ze maar geld opbrengen.
Het klassieke succesverhaal van *De Smurfen* is een schoolvoorbeeld. Niet dat **Hanna & Barbera** ze vermassacreerd hebben, maar de punch is er wat uit en de verhalen zijn vaak zo flets als jonge jenever in een druk bezocht café. De blauwe wezentjes speelden eerst de hoofdrol in bioscoopfilms, maar in de versie van de Amerikaanse studio's van Hanna & Barbera groeiden ze uit tot internationale tv-sterren. Sommige afleveringen waren erg sterk. Maar er waren er 278 in totaal. Logisch dat er ook nogal wat flauwe tussen zaten. De animatie is te pruimen, maar de stemmetjes zijn vaak stereotiep. Het professionalisme van de Amerikanen straalt er van af. De kleuren zijn schitterend, er zijn essentiële karaktertjes bij verzonnen en mis te verstane scenario's zijn aangepast. Een aantal van die krachtige afleveringen werd op video uitgebracht. De banden, van elk drie afleveringen, brengen de belangrijkste karaktertjes nog eens onder de aandacht. Zeven banden vormen een mooi afgerond geheel, maar de bron is natuurlijk nog lang niet uitgeput.
Hetzelfde geldt voor **Morris'** eeuwige westernheld *Lucky Luke*. De animatie is smaakvol, fraaie kleuren, geloofwaardige bewegingen, redelijk uitgetekende karakters, wat vlakke dubbing, vlotte dialoogjes. De vijf video's zijn gebaseerd op de oorspronkelijke scenario's van de albums en volgen vrij getrouw de avonturen van de albums. Tòch zijn de Morris-video's degelijk en vlot, ondanks het feit dat zijn tekenstijl vrij nonchalant is en niet echt bedoeld is om op film tot leven te komen.
Tussen de massa kinder- en tekenfilm-video's vallen noch *De Smurfen*, noch *Lucky Luke* op. Maar we mogen ons gelukkig prijzen dat beide filmprojecten kwaliteit garanderen, want er bestaat al genoeg prut en afval – dat helaas ook vlot verkoopt. En dan ben ik al blij dat ik mijn kinderen met een Smurf- of Luke-video kan zoethouden. Want voor dat publiek zijn deze filmpjes tenslotte bedoeld.

AL

** (Smurfen)
*** (Luke)

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 96
2300 Turnhout (B)
Tel. 014-428829

De poolster 1:
Het midden van de hemel

Delaby & Delisse
Lombard 1994
ISBN 90-5581-001-0
Prijs f 9,95 / Bfr. 175
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Geoffrey, gezant van de koning, komt in de abdij van Jaligny zoeken naar geschriften over de geheimzinnige poolster. Maar in het klooster waart de duivel rond, zo beweren de monniken ten minste. Terwijl ons hoofdpersonage wat meer te weten probeert te komen over zijn queeste, lost hij het mysterie aldaar op, en weet de moordenaar te ontmaskeren.

Ziedaar in een notedop de poolster van **Ph. Delaby** en **Luc Delisse**, een nieuw album van Lombard met een verhaaltje waarvan er dertien in een dozijn gaan. Akkoord, het tekenwerk is zeer verzorgd. En in praktisch elk plaatje zijn alle details zorgvuldig uitgewerkt. Maar toch komen vooral de personages te levenloos over. In het hele album is er geen enkel personage met enige diepgang, met enig karakter te bespeuren. Een kwaal die we wel in meer Lombard-albums terugvinden.

Het midden van de hemel: een boek met poppetjes zonder ziel die door het decor van een uitgekauwd scenario zwerven. Een typische strip die je één keer leest en daarna nooit meer.

MC

*

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****** grote klasse!**
***** goed**
**** redelijk**
*** slecht**
o abominabel

EN VERDER...

– ***Anna Stein 3: De laatste alpengloed*** *(Putzker/Brödl, Arboris). Er zit opmerkelijk veel expliciete seks in het slot van deze thriller. Beslist niet onaardig maar nogal grofstoffelijk.* *** *(TB)*

– ***Cupido 7: Apetrots*** *(Malik/Cauvin, Dupuis). Mierzoete humor met hier en daar toch een ironische ondertoon. Geen album dat beklijft* *** *(TB)*

– ***Fantastic Four 50: Dit overleeft niemand*** *(Diverse auteurs, Marvel/Juniorpress). De vier helden reizen door de tijd en komen zichzelf tegen. Dit ontaardt in een gevecht dat uiteindelijk een alternatieve hedendaagse realiteit tot gevolg heeft.* ** *(HW)*

Stripwinkel Sjors (Schelfersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

– ***De groene koning 4: Charmian Page*** *(Sulitzer/Mezzomo/Lapière, Dupuis). Sommige van Sulitzers romans schijnen niet onverdienstelijk verfilmd te zijn maar in stripvorm zijn ze geen succes. Charmian Page is het mesjokke liefje van een even krankjorumme multi-miljonair. Samen halen ze de gekste streken uit. Niet helemaal van deze wereld.* * *(TB)*

– ***De Havik 2: De rots van de schedel*** *(Pellerin, Dupuis). De Havik redt zich op Roodbaardiaanse wijze, dus 'against all odds', uit een omsingeling van zijn schuilgrot. Avontuur vertoont stijgende lijn ten opzichte van deel 1.* *** *(NU)*

– ***De leeuwekoning*** *(Disney, Geïllustreerde Pers). Het stripboek is minder spectaculair dan de film, maar levert desalniettemin aardig kijkwerk op. En het leest nog lekker weg ook.* ** *(HW)*

– ***De pioniers van de nieuwe wereld 7: Schreeuw-in-de-wind*** *(Charles/Ersel, Glénat). Omdat Charles het te druk had met Fox liet hij het tekenwerk over aan de Antwerpenaar Erwin Sels. En deze opent de tweede cyclus van de Nieuwe Wereld met elan.* *** *(TB)*

– ***Roel en zijn beestenboel 9: Crisis!*** *(De Jager, Dupuis). Veel running-gags en overdrijvingen maken het lezen van deze 44 pagina's Roel tot een melige maar aangename ervaring.* ** *(HW)*

– ***Suske en Wiske Klassiek 18: De Tuftuf-club*** *(Vandersteen, Standaard). Zonder enige schroom vermengde Vandersteen anachronismen met historische gebeurtenissen en actuele thema's. Geen enkele lezer zal daar echter in 1951 aanstoot aan genomen hebben, evenmin als de moderne lezer die deze klassieker ter hand neemt.* *** *(TB)*

– ***Vrouwen in 't wit 13: De witte raven*** *(Bercovici/Cauvin, Dupuis). De korte verhalen in dit album drijven soms een beetje op leedvermaak, zijn dan weer lief en vriendelijk, maar weten ondanks dat nooit echt te verrassen. Daarnaast zijn noch de tekeningen noch de regie erg levendig.* * *(HW)*

"If you're going to turn into a pig, I'll have nothing more to do with you."

Mattotti in Wonderland

Voordat eindelijk zijn nieuwste stripalbum, *Caboto*, in het Nederlands verschijnt kunnen fans van **Lorenzo Mattotti** hun eerste honger al stillen met een kleine snack.

Op de grote expositie vorig jaar in de Haarlemse Vishal waren ze al te bewonderen, de illustraties die Mattotti maakte bij **Lewis Carroll**s beroemde kinderboek *Alice in Wonderland*. De aanwezigheid van deze tekeningen in Nederland werd door de uitgever van de *Wonderland-Spiegel* (een tijdschrift voor Carroll-verzamelaars) aangegrepen om een nieuwe publikatie overeen te komen met de auteur.

We kennen Mattotti vooral als virtuoze kleurkrijt-kunstenaar en van zijn ingetogen zwart/wit-inkttekeningen. Echte liefhebbers weten natuurlijk dat hij ook al een ander beroemd kinderboek illustreerde, de Italiaanse klassieker *Pinocchio*. Ook bij 'Alice' koos Mattotti voor pastelkrijt, maar hij beperkte zich tot twee kleuren: zwart en wit. Hij maakte één grote tekening en een negental kleinere illustraties bij het hoofdstuk waarin Alice kennis maakt met de Hertogin, haar Kat, Kok en Bigge-baby. De tekeningen verschenen oorspronkelijk in het Franse tijdschrift *Today in English* (januari 1993) bij de –Engelse– tekst van het betreffende hoofdstuk.

De *Wonderland-Spiegel* publiceert nu een speciale bijlage (op luxe papier) waarin deze prachtige tekeningen op oorspronkelijk formaat afgedrukt worden, met de Engelse tekst van het zesde hoofdstuk en aangevuld met enkele schetsen en voorstudies. De uitgave telt 8 pagina's, is geheel in het Engels en verschijnt in een gelimiteerde oplage. Los verkrijgbaar in de stripwinkel, voor *f*6,95 / Bfr.139 en voor dat bedrag ook per post te bestellen bij de uitgever.

Info: Wonderland-Spiegel, Lipperkerkstraat 24, 7511 DA Enschede.

Noddy en Flipje

Sinds 7 januari zendt de KRO elke zaterdag rond 17.00 uur een aflevering van de 49-delige Engelse animatieserie *Noddy* uit.

De titelfiguur is een naïeve kabouter met een blauwe puntmuts die de wereld om zich heen ontdekt en daarbij vaak hulp krijgt van oudere vrienden. Ondanks zijn kinderlijke voorkomen leidt hij wel een grote mensenleven met zijn eigen huis, auto en baan. Dat maakt dat de serie zo aanslaat bij het jonge publiek vanaf drie jaar. In Engeland is Noddy een rage, en dat zal hij ook wel in Nederland worden, want de Noddypuzzels, -kleding, -poppen, -rugzakken en -spelletjes zijn inmiddels al op de markt gebracht.

De jeugdige kabouter Noddy is als figuur ouder dan de televisieserie. De eerste boekjes over hem, geschreven door **Enid Blyton**, verschenen in 1949. De Britten zijn sindsdien verknocht aan Noddy en aan zijn schrijfster. Blytons naam prijkt nu op bijna elk Noddy-artikel. Gemakshalve vergeten de exploitanten de grote rol die de Nederlandse tekenaar **Eelco ten Harmsen van der Beek** bij de ontwikkeling van Noddy heeft gespeeld. Oorspronkelijk was hij de tekenaar van *Flipje* uit de Betuwe, de figuur die als inspiratiebron voor Blyton bij de ontwikkeling van Noddy heeft gefungeerd en wiens wereld in velerlei opzichten terugkeert in die van Noddy. Ten Harmsen van der Beek tekende ook de plaatjes van de Noddyboekjes. En als je nu naar de animatieserie kijkt zie je dat deze tekeningen niet veel afwijken van Noddy's wereld in de huidige televisiereeks.

Zo komt het dat op zaterdagmiddag in een Britse animatieserie op televisie allerlei Flipjedingen te zien zijn: een felgele auto, een aap met een lange staart, popperige huisjes, een kneuterig dorpje enzovoort. Voor hen die niet in de gelegenheid zijn naar televisie te kijken heeft Sony Music Media de *Noddy*-serie ook op video uitgebracht. Elke band bevat vijf verhaaltjes, is Nederlands gesproken en duurt ongeveer vijftig minuten. De adviesprijs is *f*24,95 / Bfr.499.

HW/Algemeen Dagblad

Bugs

De striptijdschriftbranche is flink in beweging, althans zo lijkt het. Er komen steeds meer uitgaven op de markt die gekoppeld zijn aan één grote naam, zoals *Suske en Wiske Weekblad*, een *Thunderbirds*-magazine, een *Beavis en Butt-head*-uitgave en een *Lucky Luke*-tijdschrift (inmiddels alweer ter ziele). Sinds kort is daar ook het tijdschrift *Bugs Bunny & Co* bijgekomen, uitgegeven door Big Balloon.

Dieneke Hengeveld, die samen met **Nick van Weerdenburg** de redactie voert, vertelt dat *Bugs Bunny & Co* een internationale co-produktie is van Warner Bros. 'Dit tijdschrift wordt op dit moment in een achttal landen uitgegeven, en Big Balloon heeft de licentie voor Nederland en België. In het 36 pagina's tellende blad staan diverse strips rond tekenfilm-characters van Warner. De belangrijkste zijn *Bugs Bunny* en *Daffy Duck*, maar ook staan er afgeronde verhalen in van *Porky*, *Tweety en Silvester* en *Elmer*, en van "mindere bekende goden" als bij voorbeeld *Hamton*, *Plucky Duck* en *Elmyra*.'

Bugs Bunny & Co sluit aan op de populariteit van *Telekids*, het kinderprogramma van RTL4. Hierin worden ook de Warner-tekenfilms getoond: de *Looney Tunes* met de gerenommeerde namen, en de *Tiny-Toons* met de Kwik, Kwek en Kwak-varianten van de Looney Tunes-characters. In het verlengde hiervan worden in het blad zelf Looney Tunes-verhalen afgewisseld met een Tiny-Toons-strip. 'Wij gaan eerst kijken of het blad aanslaat,' meldt Hengeveld.

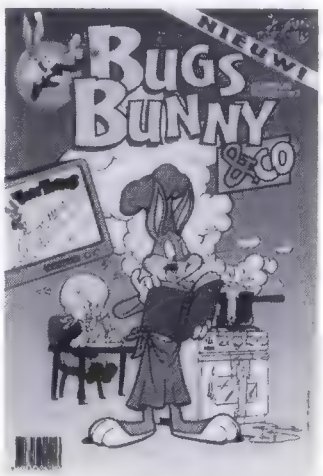

'Big Balloon heeft een contract voor acht nummers afgesloten. Afhankelijk van de verkoopresultaten gaan we al of niet door met *Bugs Bunny & Co*. De inhoud van het blad ligt min of meer vast. Per nummer krijgen wij het binnenwerk aangeleverd, dat vervolgens vertaald en geletterd wordt. Voor de cover worden aparte illustraties opgestuurd. Wij mikken met dit blad op een doelgroep die jonger is dan de *Sjosi*-lezers, zeg maar de 8-13 jarigen, en op iedereen die het leuk vindt.'

Bugs Bunny & Co wordt in een oplage van ongeveer 20.000 exemplaren verspreid over tijdschriftkiosken, supermarkten, sigarenwinkels enzovoort. De prijs is opvallend laag: *f*2,50 / Bfr.50. Ook geeft Big Balloon eerlang albums van *Bugs Bunny* en *Daffy Duck* uit.

RS

Jungle Saga

De Noordfranse tekenaar **Rudy Dufour** werkt als illustrator bij diverse Franse en Zwitserse tijdschriften. Onlangs heeft hij bij *Jungle Saga* een portfolio uitgegeven waarin vijf getekende bladwijzers opgenomen zijn. Het centrale thema van de vijf tekeningen is de vrouw als amazone en

avonturier, bezien vanuit een erotische en sensuele invalshoek. De portfolio is verschenen in een oplage van 500 genummerde en gesigneerde exemplaren. Het geheel kost 20 Franse francs (ongeveer *f*7 / Bfr.140) inclusief portokosten. Van ieder verkocht exemplaar gaat twee franc naar het AIDSfonds.
Info: Jungle Saga/Rudy Dufour, 21 bis rue des mouettes, 59500 Dorignies les Douai, Frankrijk.

TB

Toonderboekjes

In het voorjaar van 1994 begon uitgeverij De Bezige Bij met het uitgeven van een nieuwe serie **Toonder**boeken. Het gaat om een door Toonder zelf gemaakte selectie uit de al eerder uitgegeven paperbackreeks. De boeken uit deze serie hebben een harde kaft, iets meer dan honderd pagina's per deel en bevatten één enkel avontuur. Er komen zestien delen per jaar uit in deze serie die uiteindelijk 48 delen zal moeten gaan tellen.
Onlangs verschenen *De uitvalsèls*, *Het lemland*, *De kwinkslagen* en *De geweldige wiswassen*. Dit laatste deel – waarin Bommel zich inlaat met bijzondere plantjes die schijnbaar de honger in de wereld kunnen oplossen, maar ondertussen de atmosfeer in gevaar brengen – verscheen bij voorbeeld al eerder als krantestrip in 1978 en stond ook in de door De Bezige Bij uitgegeven bundel *Een enkel opbeurend woord*.
Dit voorjaar worden *De Viridiaandinges*, *De weetmuts*, *De transmieter* en *De wisselschat* heruitgegeven. *Het ontsollen*, *Het huilen van Urgje*, *De waarde-ring* en *De Hopsa's* zijn deze zomer aan de beurt. De prijs per deeltje is *f*19,90 / Bfr.398.

HW

Zone 5300

Zes nummers *Zone 5300* en een zevende in aantocht (met 10 pagina's **Mattotti**) is een mooie gelegenheid om aan eindredacteur **Robert van der Kroft** te vragen hoe het gaat met het blad. Hij is niet ontevreden. 'Wij hebben het contract met de drukker met weer zes nummers verlengd, en dat betekent dat we het op dit moment financieel redden. Met de opbrengsten van een nummer kunnen we het volgende nummer bekostigen. Het aantal abonnementen en de losse verkoop zijn licht stijgende. Vooral op sommige grote stations loopt de verkoop goed. Voor een wat grotere financiële armslag zijn we wel naarstig op zoek naar meer adverteerders.'
Van der Kroft meldt verder dat de redactie boordevol ideeën zit om het Zone-fenomeen te ondersteunen. 'Eén van de plannen die daadwerkelijk verwezenlijkt gaat worden, is het organiseren van *Zone 5300*-avonden. Is Zone gevuld met veel strips en een beetje muziek, een Zone-avond zal bestaan uit veel muziek en een snufje strip. De eerste avond vindt in mei of juni plaats in Nighttown, Rotterdam. In één van de aankomende nummers van *Zone 5300* gaan we uitgebreid in op dit evenement.'

RS

Delftse stripdag

Op 17 april, paasmaandag, vindt van 10 uur 's ochtends tot vier uur 's middags alweer de zevende Delftse Stripdag plaats in zalencentrum Delftstede.
En net als in de vorige zes jaar kan de bezoeker zeker zijn van een gevuld en boeiend programma: 250 meter tafels op de ruilbeurs, een expositie van werk van deelnemers aan de tekenwedstrijd en een stripnintendowedstrijd voor de jongere bezoekers.
Daarnaast zijn **Marnix Rueb** (*Haagse Harry*), **Robert van der Kroft** (*Claire*, *Sjors & Sjimmie*) en de gebroeders **Bijloo** (*Joop de Westlander*) aanwezig om hun werk te signeren. Vanaf 15.00 uur kan het publiek in een stripforum vragen stellen aan deze tekenaars.
En prijzen zijn er ook! In de eerste plaats de *Gouden Balloon* voor een persoon of instelling die zich het afgelopen jaar bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het beeldverhaal in Nederland. Dit jaar gaat deze prijs naar **Hansje Joustra** van *Het Raadsel* voor zijn gedurfde beleid en aanbod. Een andere prijs is er voor de winnaar van de striptekenwedstrijd met het thema *En dat komt er nu van ...*
Info: Stripboekhandel Bul Super, Breestraat 18-22, tel. (+31) 015-126097.

HW

Geen Disney

Onder het label *Enchanted tales* ligt een tekenfilm in de winkels waarvan de titel de indruk wekt een kruising te zijn tussen *Jungle Book* en *The Lion King*: *The Jungle King*. Het scenario is van **Diane Eskanazi**. Het verhaal heeft echter maar een paar raakvlakken met de **Disney**klassiekers.
Hoofdpersoon van *The Jungle King* is de ijdele en tirannieke koning van het junglerijk Maximiliaan. Op een kwade dag wordt hij verraden door zijn kanselier, een machtswellustige hyena, en ontvoerd door twee jagers. De trouwe generaal Glump zorgt ervoor dat Maximiliaans aardige broer Edward de rol van koning speelt. Terwijl Edward de belachelijke wetten van zijn broer terugdraait, probeert de heerser van het buurland, een opvliegend tijgertje, met de hulp van de kanselier de macht in junglerijk over te nemen.
In *The Jungle King* wordt Nederlands gepraat met stemmen van onder andere **Angelique de Boer**, **Lucie de Lange**, **Julien Croiset** en **Paul van Gorcum** (tevens regie). De film is gemaakt in de A-1 Studio's onder regie van **Kanoon Song**. Hij duurt vijftig minuten.

HW

Testa

Jonkheer drs. A.L.F.M. Testa is bij de vervoermaatschappij NZH vertrokken als algemeen directeur.
Met VSN is hij in onderhandeling over de invulling van de ontslagregeling. Testa staat in de stripwereld bekend als belangenbehartiger voor de strip, en dat kwam onder meer tot uiting in het communicatiebeleid van NZH. Bekend in dit verband zijn de busboekjes en jaarverslagen, waarvan ieder jaar de cover door een striptekenaar werd vervaardigd. Verder is NZH de sponsor van de *Stripdagen Haarlem*.
NZH-woordvoerder **Luc Jacobs** kan op dit moment nog niet veel zeggen over de consequenties van Testa's vertrek voor het stripvriendelijk beleid van de vervoersonderneming. Hij verwacht dat er in ieder geval op korte termijn niet veel verandert. 'Als sponsor heb je ook bepaalde verantwoordelijkheden. Je kunt niet zo maar tegen de organisatie die je sponsort – in dit geval de Stripdagen Haarlem – zeggen dat je je ineens terugtrekt. Dan wordt zo'n organisatie in de problemen gebracht. Wij voeren ons sponsorbeleid netjes uit. En verder nodigen wij ook dit jaar een striptekenaar uit om voor ons de busboekjes en andere externe NZH-uitingen van een passende omslag te voorzien. Over eventuele consequenties van het vertrek van Testa voor ons beleid op lange termijn zullen wij binnenkort van gedachten wisselen.'

RS

STRIP DAG
AMSTERDAM '95

Strip(zon)dag Amsterdam

Op 21 mei grijpt voor de eerste keer de *Strip(zon)dag Amsterdam* plaats. Dit evenement speelt zich af in en om de Ten Katestraat in Amsterdam-West. Er is een grote beursmarkt (160 kramen) en een aantal exposities (onder anderen over **Hanco Kolk** en *Asterix*), er komen diverse tekenaars uit binnen- en buitenland en er worden stripwedstrijden voor scholieren en het aanwezige publiek georganiseerd. Noteer dit in uw agenda!

RS

Russische striptekenaars

Tot 23 april is in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal de veelbelovende tentoonstelling *De jonge Russische strip* te zien.

Bezoekers kunnen kennismaken met het werk van jonge Russische striptekenaars, waarin humor (de afrekening met de communistische dictatuur) en Russische geschiedenis de inspiratiebronnen vormen. Tegelijkertijd met deze expositie vertoont het Festival van de Animatiefilm in Brussel een aantal tekenfilms van deze Russische kunstenaars.

Tijdens het Sovjet-tijdperk was het beeldverhaal op sterven na dood. De paar beeldverhalen, die mochten verschijnen, vereerden steevast de

'grootse daden' van **Lenin**, **Stalin** en de Communistische Partij. In de eerste jaren van de perestroika kwam de strip weer langzaam tot leven. Veel striptekenaars stapten over van de animatie op de strip. Van enkelen van hen, zoals **Askold Akishin**, **Vladimir Sakov**, **Alexei Lukyanchikov** en **Leonid Tishkov**, zijn al wel eens animatiefilms en stripverhalen te zien geweest in West-Europa en de Verenigde Staten.

Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 10, Brussel (op maandag gesloten).

RS

Stapeltje secundair

Comic News 15.

In dit gratis krantje staan geen uitgebreide artikelen, maar enkel een flinke hoeveelheid striprecensies, een column met comicnieuws uit de Verenigde Staten en korte informatieflitsen over muziek, film, televisie en video. (HW)

Info: Wormser Strasse 74, 67071 Ludwigshafen, BRD.

La lettre de Dargaud 19, 20 en 21.

Een abonnement op dit tweemaandelijks verschijnend blad kost ongeveer *f*70 / Bfr.1400 per jaar. Voor die prijs mag je wel verwachten dat Dargaud er iets moois van maakt. Natuurlijk staan er altijd veel nieuwtjes uit eigen keuken in en worden er een paar eigen auteurs voor het voetlicht geschoven. In nummer 19 zijn dat onder meer **Yann** en **Berthet**, **Thierry Robin** en **Olivier Saive**. In nummer 20 mogen **Floc'h**, **Hislaire**, oudgediende **A.P. Duchateau**, **Schuiten** en **Tome** hun zegje doen.

Naast veel nieuwtjes (waarbij de eigen auteurs natuurlijk niet vergeten worden) in nummer 21 een hommage aan **Fred**. Hartverwarmend voor de liefhebbers van zijn werk. Bovendien staat **André Geerts** (Dupuis) in de schijnwerpers en wordt er een feestje gehouden ter ere van de tiende *Cartland*.

La lettre wordt op mooi papier uitgegeven en bevat vaak lezenswaardige interviews. Toch schuilt de kracht van het blad in de actuele informatie. Omdat deze vrijwel uitsluitend op Frankrijk gericht is, zullen er weinig Nederlandse lezers zijn die een abonnement nemen. Zeker niet voor deze prijs. (TB)

Info: 6 rue Gager Gabillot, 75015 Parijs, Frankrijk.

Holland Animation Nieuwsbrief 95/1.

Dit blad van de Vereniging Holland Animation heeft veel ruimte vrij gemaakt voor het faillissement van Commodore International. Dit omdat deze computergigant het in de animatiewereld populaire Amigasysteem op de markt bracht. Verder schreef **Piet Kroon** nog een artikel over **Dave Master**, de man die op een Amerikaanse 'high school' een Animation-cursus begon die uitgroeide tot één van de beste animatieopleidingen ter wereld. (HW)

Info: Diamanthorst 221, 2592 GE 's-Gravenhage.

Hop! 64.

Nummer 64 staat in het teken van **Will**. Een interview met de oude rot en verder, zoals we gewend zijn van dit blad, veel lijstjes, opsommingen en nieuwtjes. Voer voor de rabiate verzamelaar en de doorgewinterde liefhebber. (TB)

Info: 56 Boulevard Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk.

Popular Culture 94/3.

Hoewel het een Engelse titel draagt, is *Popular Culture* een Deens kwartaalblad. Volgens de redacteur is dit tijdschrift bedoeld als een bloemlezing van het beste uit de 'populaire cultuur' (muziek, film, strips, lectuur en cult). In dit nummer vinden we bij voorbeeld artikelen over de nitraatfilm, **Kurt Cobain**, **Jack Kirby**, **H.P. Lovecraft**, **Paul Gillon**, **Sergio Toppi**, **Luciano Bottaro**, **Russ Manning** en **Chuck Berry**. Het blad wordt verspreid in Scandinavië, maar probeert ook toegang te krijgen tot Groot-Brittannië, Verenigde Staten, Canada, Nieuw-Zeeland en België. (RS)

Info: Norreport 16, 8400 Ebeltoft, Denemarken.

Rraah! 29 en 30.

In nummer 29 wordt **Grzegorz Rosinski** uitvoerig belicht in het hoofdartikel. Daarnaast is er uitgebreid aandacht voor CD-rom-uitgaves op stripgebied. Het opvallendst aan de nieuwe *Rraah!* is wel het 40 pagina's tellende kleurenkatern, waarin de verschillende uitgeverijen hun stripuitgaves van het afgelopen jaar overzichtelijk op een rijtje hebben gezet.

Op 5 mei 1895 verscheen *The Yellow Kid* voor het eerst in *The New Yorker* en voor velen is dat de gebeurtenis die het ontstaan van de strip markeert. *Rraah!* besteedt er in nummer 30 een artikel aan. Verder onder anderen aandacht voor SF-stripmaker **Dirk Tonn**, **Philippe Berthet**, **Wilhelm Busch** en de stijgende prijzen van zowel oude als nieuwe stripboeken. (HW)

Info: Eppendorfer Weg 67, 20259 Hamburg, BRD.

Sapriŝti 29 en 30.

Dit tijdschrift verschijnt slechts vier keer per jaar. Een abonnement kost ongeveer *f*55 / Bfr.1100. Best prijzig, maar de lezer krijgt absoluut waar voor zijn geld. Het blad telt circa negentig pagina's en is tot in de puntjes verzorgd. Eén tekenaar staat altijd centraal. Deze keer is dat **Enki Bilal**. Een marathon-interview en een uitgebreide bibliografie vullen bijna het hele nummer. Onmisbaar voor de liefhebbers van de (ex-)Joegoslavische Fransman.

Op de cover van nmmmer 30 een geinige tekening van 'citizen **Greg**' als incarnatie van **Orson Welles** en **William Randolph Hearst**. Dat zet meteen de toon want vrijwel het gehele nummer is gewijd aan de man die meer dan 250 albums op zijn naam heeft staan waarvan meer dan 10 miljoen exemplaren verkocht zijn. (TB)

Info: BP 173, 76206 Dieppe Cedex, Frankrijk.

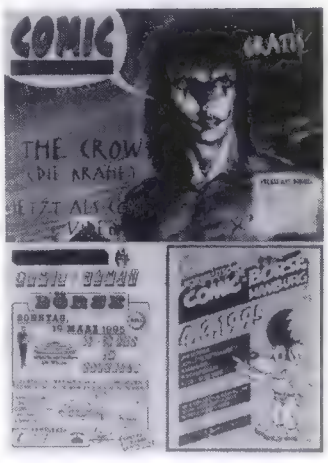

PRIJSVRAAG

Op 5 april verschijnt de **Disney**-klassieker *Pinokkio* (1940) eindelijk op video. Stripschrift geeft 3 exemplaren van die video en 3 exemplaren van de soundtrack op cd weg aan inzenders van de leukste antwoorden op de volgende vraag:

Wat zou Pinokkio zeggen als hij dit nummer van Stripschrift zou lezen?

Stuur het antwoord vóór 15 april aan:

Pinokkio-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

De 6 winnaars maken we bekend in nummer 4 en discussiëren over die uitslag doen we liever niet.

Seriejournalen 18.
Een boeiend nummer met veel grote namen: **Neil Gaiman** (de 'Quentin Tarantino van de stripwereld'), **Burne Hogarth** (de 'Michelangelo van de stripwereld'), **Crumb & Kafka**, **Jean-Claude Mézières** (die Kopenhagen bezocht om de nieuwste *Ravian* te promoten) en **David Mazzucchelli** (die samen met **Paul Karasik** de roman *City of Glass* van **Paul Auster** verstripte). Verder is er een groot interview met **Henk Kuijpers**, komen diverse Deense tekenaars aan het woord, waaronder **Lars Dahl**, **Peter Kielland** en **René Birkholm**, en komt het onderwerp 'strips op Internet' ter sprake. En er staat nog veel meer in dit 116 pagina's tellende nummer! (RS)
Info: Nörrebrogade 55a, 2200 Kopenhagen N, Denemarken.

Spoor Negen 0 en 1.
Strip-o-theek Flater in het Belgische Zoersel heeft een nieuw stripinformatieblad gelanceerd, *Spoor 9*. Voorlopig verschijnt het blad nog in een kleine oplage van 100 à 200 exemplaren die lokaal verspreid worden. Maar de redactie koestert de stille wens om uit te groeien tot een volwaardig Vlaams striptijdschrift. *Spoor 9* verschijnt driemaandelijks en kost slechts Bfr.20 (*f*1). Het nulnummer bevat een artikel over **Tardi**, recensies, nieuwtjes en een bijlage voor kinderen. Naast de vaste rubrieken bevat nummer 1 een artikel over **Moebius** en het eerste deel in een reeks over striptechniek. Deze keer wordt het scenario onder de loep genomen. Voor volgende nummers staan **Godard**, **Ribera** en **Schuiten** aangekondigd. (TB)
Info: Heideweg 52, 2980 Zoersel, België.

Viking 95/1.
Dit blad van *Stichting De Kressekring* is al weer toe aan de derde jaargang. In dit eerste nummer mijmert **Dick Matena** nog immer voort over Kresses oeuvre, zijn we toe aan het slot van de serie tekeningen van *Het Rode Wild*, en publiceert **John Wigmans** een volgende aflevering van zijn Kresse-biografie. (RS)
Info: Postbus 85765, 2508 CL 's-Gravenhage.

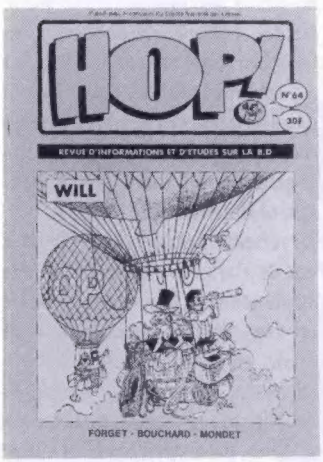

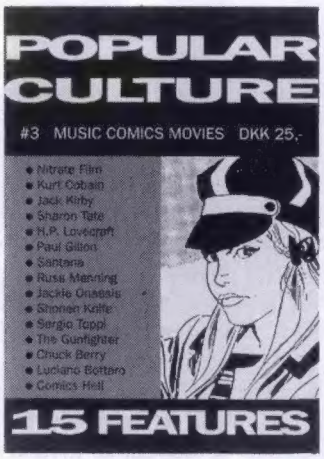

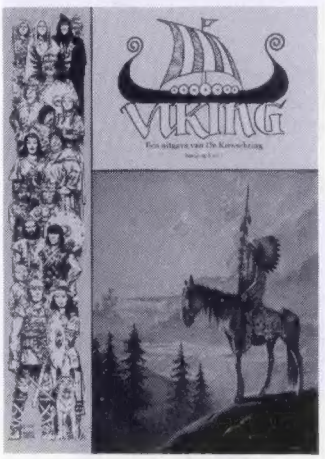

Eén plus één is drie?

Vroeger, zo halverwege de jaren tachtig, bevond de gehele comic-industrie zich midden in een hevige strijd om de zo fel begeerde marktaandelen. Kannibalisme vierde hoogtij en een handjevol uitgeverijen probeerde werkelijk alles om de concurrentie hier en daar wat lezers af te snoepen. In die arena was zoiets als een crossover tussen twee elkaar beconcurrerende uitgeverijen ondenkbaar.

Maar we leven nu in de jaren negentig, en hoewel de concurrentie eerder is verhevigd dan afgenomen, wordt er nu toch anders tegen een crossover tussen twee uitgeverijen aangekeken. Waar een jaar of twee geleden het hopeloos opgeklopte project tussen Image en Valiant – genaamd Deathmate – nog flopte door eindeloze vertragingen, slaan beide uitgeverijen nu weer de handen ineen. Het gaat hier om Turok, Dinosaur Hunter/Shaman's Tears, een driedelige limited serie, waarin *S. Clarke Hawbaker* voor de tekeningen zorgt terwijl de tekst wordt geschreven door *Mike Grell*, de bedenker van de serie Shaman's Tears. Vergeleken met Deathmate zijn de verschillen dat Valiant nu officieel Acclaim heet en dat het hier een crossover betreft tussen slechts twee personen, in plaats van tussen een paar dozijn superhelden. Het is echter nog maar de vraag of het genoeg is om deze keer wèl het beoogde synergie-effect te creëren, waarbij de som meer is dan de afzonderlijke delen.

Eenzelfde synergie-effect wordt ook nagestreefd door Marvel en Malibu. Nadat Malibu was overgenomen door Marvel kon iedereen op zijn of haar sloffen aanvoelen dat deze kruisbestuiving zou gaan leiden tot een zondvloed van wederzijdse crossovers. En ja hoor. Nadat Malibu onlangs met de limited serie Godwheel op de proppen kwam, waarin Marvels dondergod Thor optrad, wordt in april de one-shot Rune/Silver Surfer op de markt gebracht. Met het lokkertje van een cover door de populaire *Barry Windsor-Smith* en onder de voorspellende woorden dat dit project verstrekkende gevolgen zal hebben voor series van zowel Marvel als Malibu, wordt hier weer eens ingespeeld op de speculatieve driften van de verzamelaars. Gelukkig bestaat er naast de editie van $5.95 ook een normale uitgave, waarvoor je de helft minder hoeft neer te tellen.

***Shaman's Tears* en *Turok* in één comic, dankzij Mike Grell.**

Rune/Silver Surfer-cover door Barry Windsor Smith.

Evolutie

Het zal menigeen reeds zijn opgevallen. Marvel brengt sinds een maand of wat van sommige series, waaronder alle mutantenseries en The Incredible Hulk, een duurdere, luxe uitgave op de markt. Dit slimme marketingplannetje waarbij de hoge jongens van Marvel natuurlijk gokken op meer inkomsten, is deel van het grootscheepse reorganisatieproces genaamd Marvelution. Nadat eerder het gros van de Marvel-series in vier subgroepen was ingedeeld, wordt deze maanden flink het mes gezet in de overige titels. Strengere verkoopeisen hebben er namelijk voor gezorgd dat series die niet zo bijster goed lopen, simpelweg worden stopgezet. Onder de ongelukkigen zijn Silver Sable, Namor, The Sub-Mariner en Darkhawk drie van de opvallendste. In het totaal geven zo'n vijfentwintig series de spreekwoordelijke pijp aan Maarten in het eerste halfjaar van 1995.

Als je nu denkt dat een groot verlies voor Marvel betekent, zit je echter fout. Er gaan namelijk geruchten dat erover wordt gedacht van iedere serie een luxe editie uit te geven. Bovendien wordt er nu al veelvuldig gestoeid met het Marvel Select-formaat, waarbij gebruik wordt gemaakt van beter papier en mooiere kleuren. Op deze manier is de mini-serie Elektra van *D.G. Chichester* en *Scott McDaniel* reeds verzekerd van bevredigende cashflows.

Verder kun je er donder op zeggen dat Marvel de lezers blijft bestoken met immense crossovers. In april lijkt de rust te zijn weergekeerd met X-Men Omega – het laatste deel uit de massa-crossover door alle X-titels – maar dan blijkt dat er weer een nieuw epos te trappelen staat. Het gaat om Atlantis Rising, een meerdelig verhaal dat begint in Fantastic Four: Atlantis Rising 1 en vervolgens verder gaat in de series van Fantastic Force, Warlock and the Infinity Watch en Fantastic Four. En Marvel maar stellig volhouden dat ze er niet op uit zijn het geld uit de zakken van de lezers te kloppen.

Heldendaden

Superheldencomics verkopen. Hoewel de laatste jaren het aantal comics met andere, realistischer thema's flink is toegenomen, is het nog altijd een vuistregel in de comicwereld dat superheldencomics het meeste geld in het laatje doen belanden.

Dark Horse heeft dat blijkbaar nu ook door. Waar deze uitgeverij ooit begon met comics waarin personages uit films als Aliens en Predator een hoofdrol speelden, werden in de zomer van vorig jaar de eerste schreden in de richting van superheldencomics gezet. Van dit project genaamd Comics' Greatest World sloeg toentertijd eigenlijk alleen de serie X van schrijver *Steven Grant* aan. Deze zomer, echter, proberen de jongens van Dark Horse het nog een keer, alleen nu onder de noemer Dark Horse Heroes. Geleerd van de fouten van vorig jaar wordt nu eens niet gepoogd om een strakke continuïteit tussen alle series op te bouwen waarin alle helden elkaar om de haverklap tegen het iets te gespierde lijf kunnen lopen, vliegen, of wat dan ook.

Zo verzekert *Michael Eury*, de editor van de Dark Horse Heroes-lijn ons dat de aandacht in eerste instantie uit zal gaan naar de personages in de comic, en niet naar lezerstrekkende crossovers. Dus geen homogene huisstijl of op elkaar aansluitende verhalen, maar series die apart uitstekend te lezen zijn. Bovendien haast Eury zich toe te voegen dat het niet in de planning ligt meer dan een half dozijn verschillende series uit te brengen.

Tot Dark Horse Heroes behoren reeds Agents of Law, waarvoor *Keith Giffen* en *Dan Lawlis* garant staan, en de bovengenoemde serie X. Deze maand komt daar Ghost nog bij, gemaakt door *Eric Luke* en *Adam Hughes*, in juli gevolgd door een nieuwe Barb Wire-serie, geschreven door *Jo Duffy* (bekend van Catwoman). En dat alles voor min of meer de standaard Dark Horse-prijs van $2.50.

TRIPS

door
OLAV BEEMER

Een innovatieve Paradox

Waar Dark Horse zich op het pad der superhelden begeeft, komt DC met iets volslagen anders op de proppen. De nieuwe sub- uitgeverij Paradox Press biedt bekende en minder bekende namen de kans zich naar hartelust op de gekste, ontroerendste of ronduit bizarre onderwerpen mogen storten.

Een kans die *J. Marc DeMatteis* maar al te graag aangreep. Aan het begin van dit jaar verraste hij het lezerspubliek met het vierdelige Brooklyn Dreams, waarin hij samen met tekenaar *Glenn Barr* verhaalt over de levensgeschiedenis van een uitzonderlijk karakter, op een manier zoals alleen hij dat kan.

April is bovendien een maand bij uitstek om eens kennis te maken met hetgeen Paradox Press heeft te bieden. Het is namelijk de maand waarin zowel Big Book of Weirdos, Big Book of Urban Legends als Big Book of Death verschijnen. Deze meer dan tweehonderd pagina's tellende deeltjes van magazine-formaat geven een unieke en bizarre kijk op respectievelijk bekende, doch lichtelijk gestoorde historische figuren, stedelijke legenden en uiteenlopende manieren om te sterven. Voor iemand die eens wat anders wil dan het standaard comic – materiaal en bereid is iets meer te betalen (de Big Books zijn $12.95 per stuk) is Paradox Press het ideale alternatief.

Daar komt nog eens bij dat DC zich de laatste tijd toch al in de schijnwerpers heeft weten te maneuvreren. Zo komt bij de Vertigo-lijn na een vertraging van een maand of vijf toch eindelijk Kill Your Boyfriend uit, de laatste van de drie Vertigo Voices-one-shots. Dit werkje is geschreven door *Grant Morrison*, de man die met zijn controversiële verhalen in The Invisibles heel wat stof heeft doen opwaaien, en kost $4.95.

Tenslotte komt DC/Vertigo diezelfde maand met een nieuwe, achtdelige mini-serie genaamd Goddess. *Garth Ennis* (onder anderen van Hellblazer) en *Phil Winslade* verhalen hierin over de lotgevallen van een doodnormaal meisje. Dat wil zeggen, doodnormaal totdat ze erachter komt dat ze andermans hoofd spontaan kan laten exploderen! Horror met een literair tintje, dus, maar eer sterke maag is bij het lezen van Goddess ten zeerste aangeraden.

Ghost, onderdeel van Dark Horse Heroes.

Nieuw van DC/Vertigo is de miniserie *Goddess*.

Metafysica bij Bravura

Norm Breyfogle (bekend van onder andere Batman) brengt nu dan eindelijk zijn langverwachte mini-serie Metaphysique op de markt. Norm heeft met het idee voor deze serie al rondgelopen sinds hij nog maar een broekie van zes jaar was, en krijgt van Bravura, de creator-owned-lijn van Malibu, nu de kans om zijn droom waarheid te maken. En laat dromen nu net het onderwerp van Metaphysique zijn! Het verhaal handelt over een groep mensen die zich in hun eigen, met 'virtual reality' geschapen droomwereld uitleven als superhelden. In zes delen wordt de lezer meegenomen op een reis door de menselijke geest, en wie graag tussen de regels leest en diepere metaforen zoekt, is dit de juiste plek. De opzet van de serie is echter wel zo dat het op meerdere niveaus is te lezen, zodat ook lezers die meer houden van het hardere actiewerk voldoende aan hun trekken komen.

Metaphysique 1 verschijnt in april, compleet met een volledig geschilderde cover van Breyfogle zelf.

Norm Breyfogle's *Metaphysique* duikt de droomwereld in.

Na een flinke vertraging DC's *Kill Your Boyfriend*.

advertentie)

VERZAMELAARS OPGELET!
Complete jaargangen Pep te koop. 1965 t/m 1974, 52 Pepnummers per jaar.
Bel Willem.
(+31) 015-623535 na 18.00 u.
Bel en doe een bod.

STRIP SCHRIFT

BACK ISSUES

Spelregels

1. Niet genoemde nummers zijn ècht uitverkocht.
2. Sommige nummers zijn bijna uitverkocht (en vet afgedrukt in de opsomming). Het kan dus gebeuren dat in de periode dat uw bestelling onderweg is de laatste exemplaren ons magazijn reeds hebben verlaten. Vandaar dat wij u verzoeken altijd een paar reservenummers op te geven.
3. Van de hele oude nummers (10-13) zijn ook exemplaren zonder bijlage; levering geschiedt met bijlage totdat deze op zijn, daarna (helaas) zonder.

Prijzen (per stuk)

Nummer 10-101:	f5 / Bfr.100
115-212:	f4 / Bfr. 80
	(of f2,50 / Bfr.50 bij bestellingen van 10 of meer nummers)
213-217:	f5 / Bfr.100
218-249:	f5,95 / Bfr.110
250:	f9,95 / Bfr.180
251-257:	f5,95 / Bfr.110
258-263:	f6,25 / Bfr.125
264:	f9,95 / Bfr.199
265-268:	f6,25 / Bfr.125
269-272	f6,50 / Bfr.130
273-278	f6,50 / Bfr.140

Verzendkosten

1 - 2 nummers:	f2,50 / Bfr. 65
3 - 9 nummers:	f5 / Bfr.140
meer dan 9 nummers:	geen verzendkosten!

U kunt zich de verzendkosten besparen door uw bestelling op een ruilbeurs of tijdens De Stripdagen Haarlem/Breda af te halen.

Betaling en bestelling

Het verschuldigde bedrag voor de oude nummers (vermeerderd met de verzendkosten) overmaken:
Nederland: Postbank 209948 of SNS-bank 82.67.01.523 ten name van Stripschrift, Amsterdam.
België: ABN-bank 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Turnhout.

Leverbare nummers

(Bij elk nummer staan één of meerdere strips, striptekenaars of onderwerpen vermeld, waaraan in dat bewuste nummer veel aandacht wordt besteed.)

10 Aram, Peanuts
13 **Suske & Wiske**
19 **Kabouters, Johnn Bakker**
65+ Tibet, Tina
67 Jean Roba, Carry Brugman
70 Toonder-story, Jan van Haasteren
74 Raymond Macherot, Uco Egmond
77 **Gerrit Stapel, Aart Clerkx**
78 Bud Sagendorf, Beeldvloeken, Daan Jippes
79 **Jules Feiffer, Moem, Piet Wijn**
80 Tovenaar van Fop, Robbedoes, The Hulk
83 **Pep, Sjors, Eppo, Dick Bos**
85 **Stripprofessoren, Spaarnestad, Strips schrijven**
86 Eddy Paape
87 Bert Bus, Lucky Luke, Simpelman
88 **Prins Valiant, Rode Ridder, Tarzoon**
92 Strip & auto's, Michel Vaillant
93 Pogo, Paulus, Hocus Pas
94/95 Robbedoes Weekblad inclusief Index
96 **Jijé, Pogo**
98 Strips in de jaren '30
101 **Greg, Jacques Lob, Jean-Michel Charlier**
115 **Strips & politiek, Willem, Robert Crumb**
116 Ben van Voorn, Piet van Elk, Alain Saint-Ogan
121 Berni Wrightson, De striphandel
126/127 Claire Bretécher, Corto Maltese, Ralph Bakshi
128 Guido Crepax
129/130 **Al Capp, Jacques Tardi, Jacques Laudy**
131 Dick Tracy, The Studio
132 Engelse dagbladstrips
134 Strips in de oorlog
137 Kleine uitgevers, Asterix
138 Familiestrips, Prins Valiant
141 Daan Jippes
142 Star Wars
143 Amsterdam, Arturo del Castillo
144 Ravian, 1984, Prikkebeen
145 **Frank Frazetta, Enki Bilal, Yrrah, Sam's Strip**
148 Robert Gigi, Eppo, Uitgeverij Panda
149 Conan
150 Katten
153 William Vance
154 **Belgische strips, Didier Comès, EC**
155 Victor de la Fuente, Fernando Fernandez
157 Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs
159/160 Engelse stripweekbladen, Robert Crumb
162/163 **Robbedoes Weekblad, Parodie en plagiaat**
164 Harvey Kurtzman
165 Frank Margerin, Cosey, Raymond Reding
166 Paul Gillon, Pierre Christin
167 Richard Corben, Bob de Moor, Corto Maltese
170 Martin Veyron, Bart van Erkel
171 **Milo Manara, Frits Kloezeman, Roger Dewroet**
172 Krantestrips, Nikita Mandryka
174/175 Peter Pontiac, Strips & popmuziek
176 Fred & Liliane Funcken, Strips & onderwijs
177/178 François Schuiten, Wendy Pini, Hermann
179 **Stripweekbladen**
180 Robert van der Kroft, Garfield
182 Vittorio Giardino, Dick Vlottes
183 Strips & voetbal, Frans de Boer
184 Titanic, Marc Wasterlain
185/186 Ravian, Claude Auclair, Daniel en Alex Varenne
187 André Juillard, Al Williamson, Jeremiah
188 Laurence Harlé, Yves Swolfs, Colin Wilson
191 Robbedoes
192 Robbedoes, Lex van de Oudeweetering
195 Bondage-strips, De Kat
196/197 Chantal Montellier, Strips & de Himalaya
200 **Stripjournalistiek, Suske & Wiske**
201 Wim Stevenhagen & Gerrit de Jager
202 Japanse strips
203 Gerrit Stapel, Popeye, Charles Burns
204 Harold Foster
205 Willem Ritstier, François Rivière
206 Studio Vandersteen, Marvano, Kees de Boer
207 Literatoren & strips
208 Henk Albers, François Boucq, Titanic
209 Amateurs
210 **Don Lawrence**
211 Onvoltooide strips
212 20 jaar Stripschrift
213 Rocketeer, Mike Greg, Vink, Paul Teng
214 Hec Leemans & Willy Lohmann, François Boucq
215 Jacques Glénat, Animatiefilms
216 Paul Bodoni, Jacques Martin, Marc Terstroet
217 Bert Bus, Daan Jippes
218 (22/1) Lucky Luke, Urbanus & Willy Linthout
219 (22/2) Fred Julsing, Silver Surfer
220 (22/3) Toon van Driel, André Franquin
221 (22/4) André Franquin, Chantal Montellier
222 (22/5) John Difool, Kamagurka
223 (22/6) Duck-scenario's, Johan de Moor
224 (22/7) Bill Sinkiewicz, Computeranimatie
225 (22/8) Antonio Cossu, 60 jaar Popeye
226 (22/9) Treinen & strip, Média Participations
227 (22/10) Gerard van Straaten, Alexandro Jodorowsky
228 (23/1) Johan de Moor, Watchmen
229 (23/2) Theo van den Boogaard, Lian Ong, John Romita
230 Hugo Pratt, Anne Auke Tadema
231 Jacques Tardi, Henri Goldsmann
232 Calvin & Hobbes, Strip & communicatie
233 Blake & Mortimer, Fredric Wertham
234 Carry Brugman, François Schuiten, Eric Heuvel
235 Hec Leemans & Merho, Auke Herrema
236 SF & strip, Marvano, Felix Flux Museum
237 Didier Comès, Laurent Parcelier
238 Lorenzo Mattotti, Strips & geschiedenis
239 Lava, François Bourgeon, Jeroen Steehouwer
240 Benoît van Innis, Luc Cromheecke, België
241 Bernard Hislaire, Ralf König, Herr Seele
242 Moebius, Jack Staller, Ducktales
243 Al Severin, Moebius, Lorenzo Mattotti
244 Dick Matena, Chantal de Spiegeleer, Denys Cowan
245 Dirk Stallaert, Dick Matena, Wouter
246 Roger Leloup, Annie M.G. Schmidt
247 Windig & De Jong, Alberto Breccia
248 Peter van Dongen, Bernet & Abuli, Dick Matena
249 Marc Michetz, Attilio Micheluzzi, Redacties
250 Jubileumnummer
251 Lorenzo Mattotti, Stripdagen Haarlem
252 Daan Jippes, Kuifje, Stefan Verwey
253 Kolk & De Wit, Strips in Duitsland, Kuifje
254 Bert van der Meij, René Sterne, Merchandising
255 Hein de Kort, Edmond Baudoin, Tex Willer
256 Toon van Driel, Eric Joris, Fred Julsing
257 Frank, Donald Duck, Marcel Ruijters
258 Tome, Inkleursters, Stan Heinze
259 Marc Wasterlain, Grzegorz Rosinski
260 Hermann, Peyo, Lombard, Posse
261 Eric Schreurs, Bryan Talbot, Crisse
262 Lorenzo Mattotti, Barry Windsor Smith, Donald Duck
263 Philippe Francq, Marc Legendre, Jacques de Loustal
264 Kuifje!
265 Jack Kirby, Fritz van den Heuvel, Superhelden
266 Schuiten & Peeters, Warnauts & Raives
267 Piet Wijn, Jacques Tardi, Jean-Philippe Stassen
268 Daan Jippes, Yves Swolfs, Dave McKean
269 Peter Pontiac, Jean van Hamme, XIII
270 Henk Kuijpers, Renaud & Dufaux, Kuifje
271 Lorenzo Mattotti, Maus, Nieuwe anti-helden
272 Etienne Davodeau, Jacques Martin, Stripkritiek
273 Mark Retera, Carl Barks, Al Davison
274 Don Lawrence, John Bolton, Kuifje
275 Wilhelm Busch, Dominique David, Philippe Berthet
276 Léo, Arthur Adams, Mike Mignola
277 Michel Blanc-Dumont, Signed by War, Algemeen Dagblad
278 Ferry, Jan Wesseling, André Geerts